

а МАКТАБ ВА НАЖАТ

М. МЕЪДИЗАДЭ

АЗЭРБАЙҶАН
МАКТАБЛАРИ
ЖЕНИДАН ГУРУЛМА
ЮЛЛАРЫНДА

АЗЭРТАДРИСНАШР

М. МЕНДИЗАДЭ

Азәрбајҗан ССР мәариф назири

АЗӘРБАЈҶАН МӘКТӘВЛӘРИ
ҶЕНИДӘН ГУРУЛМА
ЈОЛЛАРЫНДА

АЗӘРБАЈҶАН
ДӨВЛӘТ ТӘДРИС-ПЕДАГОЖИ ӘДӘБИЯТЫ НӘШРИЯТЫ
Бақы 1960

Китабчада мөктәбин һәјатла әләгәсини мөһкәмләтмәк вә ССРИ-дә халг маарифи системини даһа да инкишаф етдирмәк һаггында Ганунун Азәрбајҗанда нәчә һәјата кечирилдији вә республика мүәллимләринин әсас вәзифәләри ишығландырылдыр. Сәккизиллик үмуми ичбари тәһсилин һәјата кечирилмәси, орта тәһсилин икинчи мәрһәләсинин јенидән гурулмасы, тә'лими шакирдләрин мөһсулдар әмәји илә бирләшдирмә әсасында истеһсалат тә'лиминин тәшкил едилмәси мәсәләләринә, шакирдләрин үмумтәһсил һазырлығынын вә тәрбијә ишиниң сәвијјәсини јүксәлтмәк мәсәләләринә китабчада хүсуси диггәт верилмишидир.

Китабчаны Азәрбајҗан ССР маариф назири, профессор М. Мөһдиәдә јазмышдыр.

Кечән 1959—1960-чы тәдрис или мөктәбин һәјатла әләгәсини мөһкәмләтмәк вә өлкәдә халг маарифи системини даһа да инкишаф етдирмәк һаггында Ганунун әмәли сурәтдә һәјата кечирилдији биринчи ил иди.

Бүтүн Совет Иттифагында олдуғу кими, Азәрбајҗанын да һәр јериндә мөктәбләрин вә халг маарифи системинин јенидән гурулмасы башланмышдыр. Бу мүддәтдә республиканын маариф органлары тәрәфиндән бир сыра тәдбирләр көрүлмүшдүр.

Мөктәб шәбәкәсини јенидән гурмағ вә инкишаф етдирмәк планы тәртиб едилмишидир, бүтүн мөктәб типләри үчүн јени тәдрис планлары вә мөктәбләр һаггында әсаснамәләр тәсдиг олуномушдур. Сәккизиллик мөктәб үчүн јени тәдрис програмларынын лајиһәләри һазырланмышдыр, јени орта мөктәбләр үчүн програм лајиһәләринин һазырланмасы баша чатмагдадыр. Јени орижинал дәрсликләр һазырламаға башланмышдыр вә мөктәб һаггында Ганунун һәјата кечирилмәси илә әләгәдар олан дикәр һазырлығ тәдбирләри көрүлүр.

1959—1960-чы тәдрис илиндә бүтүн үмум-тәһсил мәктәбләринин биринчи беш сифи сәккизиллик мәктәбин јени тәдрис планы вә програмлары илә ишләјирди. Республикада орта мәктәбләрин истеһсалат тәлими кечилән онбирлик орта мәктәбләрә чеврилмәси башланмышдыр.

Мәктәбләрдә әмәк тәрбијәсинин, политехник тәдрисин вә истеһсалат тәлиминин тәтбиғи давам етдирилир. Габагчыл педагожи коллективләрин фәалијјәти сәјәсиндә тәдрисни мәнсулдар әмәклә бирләшдирилмәси кетдикчә даһа артығ күтләви шәкил алмагдадыр.

Белә бир чәһәт дә мүһүмдүр ки, бөјүк дәвләт вә партија хадими—Сов.ИКП МК-нын Биринчи катиби вә ССРИ Назирләр Советинин Сәдри Н. С. Хрушшов јолдашын мәктәби јенидән гурмағ јоллары һаггында көстәришләринин тарихи әһәмијјәтини, Сов.ИКП МК-нын вә ССРИ Назирләр Советинин бу мәсәлә һаггында тезисләринин вә ССРИ Али Совети Ганунунун—јени инсан, коммунизм гуручусу тәрбијә етмәк сәһәсиндә бүтүн мәктәбләр вә мүәллимләр үчүн конкрет фәалијјәт програмы олан бу көстәриш вә сәнәдләрин әһәмијјәтини республика мүәллимләринин әксәријјәти дәриндән баша дүшүмүшдүр.

Үмумрусия мүәллимләр гурултајындакы нитгиндә Н. С. Хрушшов јолдаш кәнч нәслин тәрбијә едилмәсиндә, мәктәби јени әсасларла гурмағ ишиндә совет мәктәбинин вә мүәллимләринин бөјүк ролуну гејд едәрәк көстәрди ки, «бу сәһәдә һәлә илк аддымлар атылмыш-

дыр. Биз бөјүк, мүрәккәб бир иш көрмәји нәзәрдә тутмушуг, бу иш тәшәббүскарлығ, јарадычылығ, һәвәс тәләб едир. Лакин бунун бәһрәси дә јахшы олачағдыр».

Мәктәби јенидән гурмағ сәһәсиндә Азәрбајчанда да илк аддымлар атылмышдыр. Лакин гејд етмәк лазымдыр ки, бу сәһәдә һәлә аз иш көрүлмүшдүр. Буна көрә дә Азәрбајчун Коммунист Партијасынын XXIV гурултајында Маариф Назирлијинин, онун јерли органларынын вә мәктәбләрин иши һаглы оларағ кәскин тәнгид едилди.

Бу китабчада бизим мәгсәдимиз мәктәб һаггында Ганунун һәјата кечирилмәсинин илк јекунларыны вә кәләчәк вәзифәләримизи гысача ајдынлашдырмағдыр.

Мәктәбләри јенидән гурмағ тәдбирләри мәктәбләрин бүтүн чоһчәһәтли һәјатыны, онларын тәдрис-тәрбијә ишини әһәтә едир, буна көрә дә биз мәктәбләрин јенидән гурулмасындакы бүтүн мәсәләләр үзәриндә дејил, јалныз әсас мәсәләләр үзәриндә дајанаचाғығ.

СӘККИЗИЛЛИК ҮМУМИ ТӘҲСИЛИН ҲӘЈАТА КЕЧИРИЛМӘСИ БӨЈҮК ДӨВЛӘТ ӘҲӘМИЈЈӘТИ ОЛАН ВӘЗИФӘДИР

Мәктәб һаггында Гануна ујғун оларағ өлкәмиздә једдилик үмуми тәһсил әвәзинә үмуми ичбари сәккизиллик тәһсил тәтбиғ олу-нур.

Биз фәхр едирик ки, Совет һакимийјәти дөврүндә республикамыз мәктәб тәһсили са-

Һәсиндә—кениш орта, једдииллик вә ибтидаи мәктәбләр шәбәкәси јаратмагда, мәктәбјашлы ушагларын тәдрислә әһатә едилмәсиндә, једдииллик үмуми тәһсилин һәјата кечирилмәсиндә бөјүк мүвәффәғијјәтләрә наил олмушдур вә бу мүвәффәғијјәтләр Азәрбајҗан ССР Али Советинин вә Азәрбајҗан КП МК-нын республикамызын 40 иллијинә һәср едилән тәнтәнәли ичласында Совет һөкүмәтинин башчысы Н. С. Хрушшов јолдаш тәрәфиндән гејд едилмишдир. Н. С. Хрушшов јолдаш демишдир:

«Инди Азәрбајҗан башдан-баша савадлылар республикасыдыр. Совет Иттифагынын һәр јериндә олдуғу кими, сиздә дә үмуми једдииллик тәһсил һәјата кечирилмиш, орта тәһсил кениш инкишаф етдирилмишдир»¹.

Лакин биз маариф ишчиләри әлдә етдијимиз мүвәффәғијјәтлә кифәјәтләнә билмәрик, архајынлаша билмәрик, маариф органларынын әсас вәзифәләриндән бири олан үмуми тәһсил мәсәләләри илә биз даһа кениш вә даһа артыг сәјлә мәшғул олмалыјыг.

Сәккизиллик үмуми тәһсилин һәјата кечирилмәси үчүн республикада мүвафиг мәктәб шәбәкәси јаратмаг чох мүнһүм шәртдир.

¹ Азәрбајҗан ССР Али Совети илә Азәрбајҗан Коммунист Партијасы Маркәзи Комитәсинин Азәрбајҗан ССР-ин вә Азәрбајҗан Коммунист Партијасынын 40 иллијинә һәср олуномуш тәнтәнәли ичласы, стенографик һесабат, Азәрбајҗан ССР Али Советинин нәшри, Бақы, 1960, сәһ. 35.

Сәккизиллик ичбари тәһсилин һәјата кечирилмәси үчүн республикадакы једдииллик мәктәбләрин һамысы сәккизинчи синифләри артырмаг јолу илә, 1962-чи илдән кеч олмајараг, сәккизиллик мәктәбләрә чеврилмәлидир. 1965-чи илдә бизим маариф системиндә белә мәктәбләрин сајыны 1600-ә чатдырмаг нәзәрдә тутулур.

Сәккизиллик үмуми тәһсили II иллик орта мәктәбләрин I—VIII синифләри дә һәјата кечирәчәкдир.

Лакин бу вәзифәнин јеринә јетирилмәсинә мүвафиг һазырлыг көрүлмәдән, механики сурәтдә јанашмаг бағышланмаз бир сәһв оларды. Јадла сахламаг лазымдыр ки, сәккизиллик үмуми тәһсилә кечилмәси мәктәби јенидән гурмағын ән мүнһүм вә ејни заманда мүрәккәб проблемләриндән биридир. Сәккизиллик үмуми тәһсилин һәјата кечирилмәси илә әлагәдар олараг, једдиилликдә Азәрбајҗан ССР-ин мәктәбләриндә шакирдләрин сајы 326,4 мин нәфәр артачагдыр. 1965-чи иләдәк I—VIII синифләрдә охујан шакирдләрин сајынын 861,6 мин нәфәрә чатдырылмасы нәзәрдә тутулур.

Бунларын һамысыны мәктәбләрдә јерләшдирмәк, тәһсил үчүн әлверишли шәраит јаратмаг лазымдыр.

Мәктәб һагғында Ганунун белә бир тәләбини унутмаг олмаз ки, сәккизиллик мәктәб натамам орта үмуми тәһсил политехник әмәк мәктәбидир. О, шакирдләрә үмуми тәһсил вә

политехник биликләрин мөһкәм әсасыны өҗрәтмәлидир, онларда ичтимаи-фајдалы ишә мөһәббәт тәрбијә етмәлидир, әхлаги, физики вә естетик тәрбијә вермәлидир. Мәктәб һаггында Ганунда дејилер:

«Сәккизиллик мәктәбләрдә тәлим-тәрбијә иши елмин әсасларынын өҗрәнилмәсини, политехник тәлими вә әмәк тәрбијәсини мәктәб-лиләрин өз јашларына мүнәсиб олараг ичтимаи-фајдалы әмәк формаларына кениш чәлб едилмәси илә әлагәләндирмәк әсасында гурулмалыдыр».

Једдилик мәктәбләрин әвәзинә биз елә сәккизиллик мәктәбләр јаратмалыјыг ки, шакирдләрә хејли кениш үмуми тәһсил һазырлығы версин, шакирдләрин һәгиги политехник вә әмәк тәлимини тәмин етсин, онлары психоложи вә әмәли чәһәтдән әмәјә һазырласын. Биздә сәккизиллик мәктәб елә тәшкил едилмәлидир ки, бу мәктәбләри гуртаранлар мӯәллимләрин вә ата-аналарын көмәји илә, өз габилитет вә мејлләринә көрә, өзләринә дүзкүн олараг пешә сечсинләр, орта мәктәбдә тәһсили мӯвәффәгитәлә давам етдирмәјә, һәм дә јалныз истеһсалат тәлими верән мәктәбдә дејил, һабелә ахшам (нөвбәли, мөвсүм) мәктәбндә вә гииаби мәктәбдә тәһсили давам етдирмәјә, тәһсили мөһсулдар әмәклә бирләшдирилмәси шәраитндә, јәни ејни заманда һәм охумаг, һәм дә истеһсалатда ишләмәклә өз тәһсилини давам етдирмәјә һазыр олсунлар. Мәһз бу шәраитдә сәккизиллик

мәктәб өзүнүн једдилик мәктәб үзәриндәки үстүнлүкләрини көстәрәр вә ата-аналар тәрәфиндән ичбари мәктәб олараг мәмнунијәтлә гәбул едиләр.

Мәһз буна көрә дә сәккизиллик политехник әмәк мәктәбләри јаратмаг проблеми јени вә ән мӯһүм маариф проблемләри арасында өн сыраја кечирилир.

Сәккизиллик үмуми тәһсилин һәјата кечирилмәси үчүн мӯвафиг мәктәбләр шәбәкәсидән әләвә, башга шәртләр дә лазымдыр. Бу шәртләрин ән мӯһүмләри мәктәбләри мӯәллим кадрлары, бина, әјани тәдрис вәсаити илә тәмин етмәк, 7 јашындан 15 — 16 јашынадәк ушагларын мүнтәзәм сурәтдә мәктәбә давам етмәсинә наил олмаг вә шакирдләрин мәктәбдән јайынмасы һалларыны арадан галдырмагдыр.

Сәккизиллик үмуми тәһсилин биринчи үч шәрти һаггында ашағыда бәһс олуначагдыр. Ахырынчы шәрт үзәриндә дајанаг.

Гејд етмәк лазымдыр ки, ушагларын мәктәбдән јайынмасы һаллары арадан галдырылмаса, сәккизиллик үмуми тәһсил мӯвәффәгитәлә һәјата кечирилә билмәз. Мәктәбләрин вә маариф органларынын ишиндәки бу нөгсаны арадан галдырмаг үчүн биздә һәр чүр имкан вардыр.

Азәрбајчан ССР Мәркәзи Статистика Идарәсинин мәлуматында көстәрилдији кими, биздә једди јашына чатан бүтүн ушаглары мәктәбләрин биринчи синфинә гәбул етмәк

иши эслиндә муһарибәдән сонракы биринчи илләрдән башланмышдыр.

Ахырынчы бир нечә ил эрзиндә дөрдүнчү синифләри гуртаранларын бешинчи синифләрә гәбул едилмәси эслиндә 98 — 99% тәшкил етмишдир, јәни башга синифләри, о чүмләдән ашағы синифләри дә гуртаранларын јухары синифләрә кечирилмәсиндән ашағы олмамышдыр.

Демәли, ушагларын мәктәбә гәбул едилмәләри һаггында үмуми ичбарн тәһсил Гануну эслиндә он илдән чохдур ки, јеринә јетирилмәкдәдир. Бундан белә нәтичә чыхыр ки, лап сәккизинчи синифдәк бүтүн ушагларын мәктәбә давам етмәсини тәмин едән шәраит вардыр.

Сәккизиллик үмуми тәһсили мүәјјән едилмиш мүддәтдә һәјата кечирмәк үчүн, биринчи нөвбәдә, једдииллик үмуми тәһсили јеринә јетирилмәсини инадла вә ахырадәк мөһкәмләтмәк, бүтүн мәктәбјашлы ушагларын тәһсиллә әһәт едилмәсинә наил олмаг лазымдыр.

Биздә елә рајонлар вә шәһәрләр вардыр ки, орада үмуми тәһсил мәсәләси әсәсән гәнаәт-бәхш һәлл олунур.

Һәмин рајонларын халг маариф шәбәләри вә мәктәбләри, рајон вә кәнд Советләри, һәмкарлар иттифагы вә комсомол тәшкилатлары партија тәшкилатларынын көмәји сәјәсиндә үмуми тәһсил мәсәләләри илә чидди мәшғул олурлар, мәктәбјашлы ушагларын дүзкүн учотуну апарырлар, онларын һамысынын мәктәбләрә чәлб едилмәси үчүн вахтында тәдбирләр

көрүр вә ушагларын мәктәбдә охумасы үчүн лазыми шәраит јарадырлар.

Бу рајонлар нәинки биринчи синифләрә шакирд гәбулу планыны јеринә јетирилләр, һәтта шакирдләрин әсәс контингентини једдииллик мәктәби гуртаранадәк дәрсә давам етмәләринә дә наил олурлар. Мәсәлән, 1958 — 1959-чу тәдрис илиндә Көјчәј рајонунда, вахтилә биринчи синиф гәбул едилмиш олан шакирдләрин 92%-и VII синфи гуртармышдыр. Варташен рајонунда белә шакирдләр 87,9%, Дағлыг Гарабағ Мухтар Виләјетиндә 78,4%, Ағдаш рајонунда 77,2% олмушдур.

Лакин бүтүн республиканы көтүрсәк, ишимизин бу сәһәсиндә чидди нөгсанлар вардыр.

Бир чох рајонларда мәктәбјашлы ушагларын учоту гәјдәјә салынмамышдыр, онларын тәлимә чәлб едилмәси планы һәр ил јеринә јетирилмир, мәктәбјашлы ушагларын бир һиссәси мәктәбдән кәнарда галыр, хејли шакирдин мәктәбдән, хүсусилә V — VII синифләрдән дәрси бурахыб кетмәсинә јол верилләр.

Нәтичә етибары илә һәмин рајонларда једдииллик һәчминдә үмуми тәһсил сон дәрәчә јарытмаз һәјата кечирилләр. Бу чәһәтдән Лачын, Жданов, Кәлбәчәр, Лерик, Гутгашен рајонларында вәзијјәт хүсусилә дөзүлмәздир. Һәмин рајонларда өз вахтында биринчи синиф гәбул едилмиш ушагларын ән чоху 45%-и једдинчи синфи гуртарыр.

Мәктәб һаггында Ганун тәләб едир ки, гыз ушагларынын һамысы сәккизиллик ичба-

ри тәһсиллә әһатә олунсун вә орта мәктәбләр-
рин јухары синифләриндә гызларын сајы ар-
тырылсын. Лакин бир сыра рајонларда, ху-
сусән Јардымлы, Имишли, Пушкин, Саатлы
вә башга рајонларда гызларын тәһсиди мәсә-
ләси јарытмаз вәзидәдир. Һәммин рајон-
ларда мәктәбли гызларын чох һиссәси V—
VII синифләрден дәрси бурахыб кедир, биз
һәлә орта мәктәбләрин јухары синифләриндә
гызларын сајча аз олдуғундан данышмырыг.

Сөјләниләнләрдән белә бир нәтичә чыхыр
ки, үмуми тәһсил һаггында Ганунун јеринә
јетирилмәмәсинин әсас сәбәби шакирдләрин
мәктәбдән јайынмасыдыр.

Мәктәбдән јайынма сәбәбләринин тәһлили
көстәрир ки, шакирдләрин әксәријјәти билә-
васитә мәктәблә әлагәдар олан сәбәбләр үзүн-
дән мәктәби тәрк едирләр. Бу сәбәбләр,
биринчи нөвбәдә, шакирдләрин дәрсдә мүвәф-
фәгидәтсизлији вә мәктәбдән јайыннан ша-
кирдләрин мәктәбә гајтарылмасы уғрунда
конкрет мүбаризә апарылмадығыдыр. Буну
демәк кифајәтдир ки, 1959—1960-чы тәдрис
илиндә јәј тәһлилдән сонра, икинчи ил бир
синифдә галан шакирдләрин 6700 нәфәри мә-
ктәбә гајытмамышды.

Беләликлә, мәктәби тәрк едәнләр әсасән
јахшы охумајанлардыр вә ики ил бир синиф-
дә галанлардыр. Үмуми тәһсил кетдикчә даһа
чох педагожи проблемә чеврилир вә о, бирин-
чи нөвбәдә тәдрисин кејфијјәтини јүксәлтмәк
вә ушағлары мәктәбдә тәрбијә етмәк јолу илә

һәлл едилмәлидир. Мә’лумдур ки, шакирд
мүвәффәгидәтсизлә охудуғда онун мәктәбә, би-
лијә марағы артыр вә әксинә, дәрсдә мүвәф-
фәгидәтсизлик шакирддә мәшғәләләрә лагејд
мүнасибәт јаранмасына сәбәб олур.

А. С. Макаренко јазырды ки, «мәктәбдә
мүвәффәгидәтсизлик вә пис гијмәт алмағ ша-
кирдин һәвәсини вә һәјат фәалијјәтини аша-
ғы салыр... Мәктәбдә мүвәффәгидәтсизлик
ушағларда ән мүхтәлиф формаларда система-
тик јалан данышманын ади башланғычы
олур. Шакирдин бу ријакарлығы ону сағлам
ушағ вә кәнчләр коллективинә гаршы гојур вә
она көрә дә бу вәзидәт һәмишә чох вә ја аз
дәрәчәдә тәһлүкәлидир».

Бу тәһлүкә өзүнү мүхтәлиф формаларда
көстәрә биләр, о чүмләдән, шакирд ики ил
бир синифдә галар вә нәтичәдә мәктәби тәрк
едә биләр.

Бу, о демәк дејилдир ки, шакирдләрин
мәктәби тәрк етмәсинин гаршысыны алмағ
үчүн керидә галанларын гијмәтини сүн’и су-
рәтдә јүксәлтмәк лазымдыр; бу, о демәкдир
ки, керидә галан вә икинчи ил бир синифдә
галан һәр бир шакирди хусуси нәзарәт алты-
на алмағ, онлара педагожи јардым көстәр-
мәк, дәрсдәки керилијинин арадан галдырыл-
масына наил олмағ, беләликлә дә шакирдлә-
рин мәктәбдән јайынмасынын гаршысыны
алмағ лазымдыр.

Унутмағ олмаз ки, шакирдләрин мәктәб-
дән јайынмасына гаршы мүбаризә апармағ

үчүн эн жахшы вэ сынанмыш васитә мәктәб-ләрдә шакирдләрин мүвәффәгijjәтлә охумасына наил олмаг вэ икинчи ил бир синифдә галмаг халларыны ләғв етмәкдир.

Дәрсә чәлб едилмәси лазым кәлән мәктәб-жашлы ушаглары учота алмаг мәсәләси дә чох мүһүм мәсәләдир.

Тәсдиг едилмиш олан јени тә'лимата әсасән ушагларын вэ јенијетмәләрин учоту Мәркәзи Статистика Идарәси органларынын рәһбәрлији вэ нәзарәти алтында јерли Советләр тәрәфиндән тәшкил олунур вэ апарылыр. Ушаглары сијаһысы јерли Советләрдә сахланыр вэ дәјишиклик әмәлә кәлдикчә бу сијаһылар дүрүстләшдирилир.

Ушагларын јени гәјдә илә учота алынмасы бу иши көкүндән јахшылашдырмалы вэ ону һөкүмәт органлары тәрәфиндән јеринә јетирилән дәвләт әһәмијјәтли бир ишә чевирмәлидир.

Сәккизиллик үмуми тәһсилин мүвәффәгijjәтлә һәјата кечирилмәси үчүн, бунлардан башга, мәктәбләримизин тарихиндә сынанмыш тәдбирләрдән мүнтәзәм сурәтдә истифадә етмәк, мәктәб јанындакы интернатлары кенишләндирмәк, онларын ишини лазыми гәјдәдә тәшкил етмәк, мәктәбдән узагдә јашајан ушагларын мәктәбә кәтирилиб-апарылмасыны тәшкил етмәк, Сов.ИКП МК-нын вэ ССРИ Назирләр Советинин јени гәрарына ујгун олараг күнү узадылмыш группларыны кенишләндирмәк вэ күнү узадылмыш мәктәбләри

јаратмаг лазымдыр. Бүтүн једдиллик-сәккизиллик вэ орта мәктәбләрдә еһтијачы олан ушаглара јардым көстөрмәк үчүн үмуми тәһсил фондлары јарадылмалы, һәмкарлар иттифаглары вэ колхозлар бу ишә чәлб едилмәлидир.

Үмуми тәһсил ишиндә олан нөгсанлары арадан галдырмаг вэ сәккизинчи синфи гуртаранадәк шакирдләрин мәктәбдә галмасына наил олмаг үчүн халг маарифи органларынын тәшкилатчылыг ролуну олдугча јүксәлтмәк, валидејнләрин, совет фәалларынын, һәмкарлар иттифагы вэ комсомол тәшкилатларынын, мәтбуатын јардымындан вэ тә'сириндән даһа кениш истифадә етмәк лазымдыр.

Ишдә елә бир вәзијјәтин јаранмасына наил олмалыдыр ки, мәктәби бурахыб кедән һәр бир ушағын мүгәддәрәти илә бүтүн мәктәб коллективи дәриндән мәшғул олсун вэ һәмин ушаг мәктәбә гәјытмајынча, коллектив сакит олмасын.

Һәм ушагларын мәктәбләр тәрәфиндән әһәтә едилмәси, һәм дә башга кејфијјәт көстәричиләри чәһәтдән планларын реаллығыны вэ сәфәрбәрәдичи ролуну јүксәлтмәк лазымдыр.

Бундан сонра јалныз иллик халг тәсәррүфаты планынын јеринә јетирилмәсини дејил, һәбелә VIII синифдән шакирдләрин бурахылмасы үчүн планда мүәјјән едилмиш фаизин јеринә јетирилмәсини үмуми тәһсилин башлыча көстәричиләри һесаб етмәк лазымдыр.

Унутмаг олмаз ки, бундан сонра халг маариф органларынын вэ мэктэблэрин ишинэ биринчи нөвбэдэ үмуми ичбари тәхсил көстөрчилэри асасында гижмэт верилчәкдир. Мәһз буна көрә сәккизиллик үмуми тәхсил илә элагәдар олан бүтүн мәсәлэлэрин һәлл едилмәси бизим тәхирәсалынмаз вәзифәмиздир.

ИНТЕРНАТ-МЭКТЭБЛЭРЭ ЧОХ ДИГГЭТ ВЕРИЛМӘЛИДИР

Шакирдлэрэ коммунист тәрбијәси вермәјин вэ тәдриси мәһсулдар эмәклә бачарыглы сурәтдә бирләшдирмәјин жүксәк нүмунэлэрини көстәрмәли олан интернат-мәктэбләр халг маарифи системиндә мүһүм јер тутур. Сов.ИКП XX гурултајында Н. С. Хрушшов јолдаш демишдир: «Белә бир тәрбијә системинин чох бөјүк әһәмијјәти олдуғу ајдындыр. Белә бир иш үчүн вәсаит вә сәј әсиркәмәк лазым дејилдир, чүнки бунлар өзүнү артыгламасы илә доғрулдар».

Интернат-мәктэблэрин бөјүк кәләчәји вардыр. Республикада һәмин мэктэбләрдә охујанларын мигдары једдилик эрзиндә 38 мин нәфәрә чатачагдыр. Чәми 130, о чүмләдән 80 орта вә 50 сәккизиллик интернат-мәктәб ачылачагдыр.

Илк интернат-мәктэблэрин тәшкил едилдији вахтдан 3 илдән артыг кечир. Бу илләр эрзиндә һәмин мэктэбләр әһали арасында бө-

јүк шөһрәт газанмышдыр. Топланмыш тәчрүбә ајдын көстәрир ки, интернат-мәктэбләр ушағлары тәрбијә етмәкдә дәвләт вә чәмијјәт тәрәфиндән аиләјә јардымын ән јахшы формасыдыр.

Интернат-мәктэбләрә биринчи нөвбэдә јетимләр, тәк аналары, чохаиләли валидејнләрин, мүһарибә вә эмәк әлилләринин ушағлары, һабелә аиләдә тәрбијә алмасы үчүн лазыми шәраит олмајан ушағлар гәбул едилир.

1959 — 1960-чы тәдрис илиндә интернатларда јашајан шакирдлэрин 39 фаизи пул вермәкдән азад едилмишди, 49 фаизинин вердији пул ајда 30 манатдан 59 маната гәдәр мүүјјән едилмишди. Бу көстәрир ки, интернат-мәктэбләрдә шакирдлэрин тәрбијә едилмәси вә сахланмасынын гајғысы әсәсән дәвләтин үзәриндә дүшүр.

Интернат-мәктэблэрин габагчылы педагог коллективи ушағлара дәрс вә тәрбијә вермәк, мөһкәм ушаг коллективлэри јаратмаг, ушағларынын жүксәк фәалијјәтини тәшкил етмәк вә зифәләринин әмәли сурәтдә һәлл едилмәсинә јарадычылыгга јанашырлар, буна көрә дә өз шакирдлэринин тәрбијә вә тәдрисиндә тәлим-тәрбијә ишини тәдрисин һәјәтлә элагәләндирилмәси вә мэктәбиллэрин әмәли фәалијјәтә һазырланылмасы әсасында тәшкил етмәкдә чидди мүвәффәгијјәтләрә наил олурлар.

Интернат-мәктэбләрдә шакирдлэрин эмәк тәрбијәсинә, онлары һәјәтә һазырламаг иши-

26301

М. Ф. Ажундов адына
Азәрбајҹан Республикасы
Китабханасы

нә бөјүк диггәт вә гүввә сәрф олунур, ушаглар ичтиман-фајдалы әмәјә кетдикчә даһа кениш чәлб едилирләр. Мәктәблиләр арасында өзүнәхидмәт кетдикчә даһа кениш инкишаф етдирилир. Онлар бинаны төмизләјир, ашханада нөвбәтчи олурлар, јемәк биширилмәсиндә, ајаггабы вә палтар јамамагда күчләри чатдығы дәрәчәдә иштирак едирләр, бостанда, багда ишләјирләр вә саирә.

Бүтүн интернат-мәктәбләри һәр чәһәтдән нүмунәви тәдрис-тәрбијә мүәссисәләринә чевирмәк бизим тә'хирәсалынмаз вәзифәмиздир.

**ОРТА МӘКТӘБЛӘРИН ЈЕНИДӘН
ГУРУЛМАСЫНЫ ВАХТЫНДА БАША
ЧАТДЫРМАГ ВӘ ОРТА ТӘСИЛИ
ДАҺА ДА КЕНИШЛӘНДИРМӘК ЧОХ
МУҢУМ ВӘЗИФӘДИР**

Орта мәктәбләрин башланмыш олан јенидән гурулмасы ишини баша чатдырмаг вә орта тәһсили даһа да кенишләндирмәк республика маариф органларынын чох мүһүм вәзифәсидир.

Үмуми тәһсил орта мәктәбләри јенидән гурулмәктәб һаггында Ганунун көстәришләринә мувафиг олараг, биз мөһкәм јадда сахламалыјыг ки, «биздә кечмишдәки кими, јенә дә һәр кәсин индики ониллик мәктәб һәчминдә орта тәһсил алмасы имканы сахланачагдыр» (Н. С. Хрушшов). «Али мә-

тәбләрин орта мәктәби битирмиш кифәјәт гәдәр адамла тә'мин едилмәси нәзәрдә тутулмалыдыр, чүнки халг тәсәррүфатына али тәһсилли кәнч мүтәхәссисләр вермәк ишиндә фәсиләјә јол верилә билмәз»¹.

Мәлум олдуғу үзрә, тәдрисин икинчи мәрһәләсиндә кәнчләр орта тәһсили, мәктәбләрин јенидән гурулмасы һаггында Ганунда мүәјјјән едилмиш үч јол илә ала биләрләр.

Үчүнчү јол Маариф Назирлији системинә дахил дејилдир, буна кәрә дә биринчи ики јол үзәриндә дајанаг.

Биринчи јол — ахшам (нөвбәли) орта үмуми тәһсил мәктәбләридир ки, сәжжизиллик мәктәби гуртаран вә халг тәсәррүфаты саһәләриндән бириндә ишләјән шәхсләр һәмин мәктәбләрдә орта тәһсил алачаг вә ејни заманда өз ихтисасларыны артырачаглар.

Маариф саһәсиндә республиканын једдиллик планында һәмин мәктәбләрин јалныз јенидән гурулмасы дејил, бунларын сајынын, хүсусилә кәндләрдә, артырилмасы да нәзәрдә тутулмушдур.

Ахшам мәктәбләри шәбәкәсинин јенидән гурулмасына вә онларын IX — XI синифләрини јени тәдрис планлары вә програмларына кечирилмәсинә 1963-чү илдән башламаг нә-

¹ Сов.ИКП МК-нын вә ССРИ Назирләр Советинин «Мәктәбин һәјәтлә әлағәсини мөһкәмләтмәк вә өлкәдә халг маарифи системини даһа да инкишаф етдирмәк һаггында тәвәсләри».

зәрдә тутулур ки, бу заман сәккизиллик мәктәпләрин илк мәзунлары һәмнин мәктәпләрә дахил олачаглар.

1963-чү илдән башлајараг сәккизиллик мәктәпләрдә мәзунларын сајы кетдикчә артачагдыр. Бу кәнчләрин мүәјјән һиссәси биләваситә истәһсалата кедәчәк вә арзу етсәләр, ишдән ајрылмадан ахшам (нөвбәли, мөвсүм) мәктәпләриндә орта тәһсил ала биләчәкләр.

Ишләјән кәнчләри тәдрислә әһәтә етмәк үчүн једдилик әрзиндә 89 јени ахшам (нөвбәли) вә 299 ахшам (мөвсүм) үмуми тәһсил орта мәктәбинин ачылмасы нәзәрдә тутулур, бу мәктәпләрдә охујанларын сајы исә, демәк олар, икигәт артырылыб, 92,2 мин нәфәрә чатдырылачагдыр. Бунунла әлагәдар олараг, ахшам мәктәбиндән бурахыланларын фаизи хејли артачагдыр.

Бу програмы һәјата кечирмәк үчүн бир чох ишләр көрүлмәлидир. Һәр шәјдән әввәл ахшам мәктәпләринә гәбул һаггында халг тәсәррүфаты планынын данышыгысыз јеринә јетирилмәсинә наил олмалыыг, мәктәблиләрин дәрсләрә мүнәзәм давам етмәсини, онларын даһа артыг мүвәффәгијјәтлә охумасыны тәмин етмәлијик.

Тәсәррүфат вә һәмкарлар иттифагы тәшкилатларынын фәһлә кәнчләр үчүн лазими шәраит јаратдыглары јерләрдә оғланлар вә гызлар һәм истәһсалатла јахшы ишләјир, һәм дә мүвәффәгијјәтлә охујурлар. Буну бир чох фактлар, хүсусилә белә бир факт көстәрйр

ки, 1960-чы илдә коммунист әмәји бригадасынын үзвләри, «Сталиннефт» мәдәнләр идарәси II мәдәнинин оператору Телман Рзајев, гујуларын әсаслы тәмири устасы Әһмәд Гулијев, 6 нөмрәли тикинти идарәсинин фәһләси Мухаил Авдејев, Ленин адына автомобил тәмири заводунун токары, истәһсалат әлачысы Анатоли Саликов, чиһазгајырма заводунун фәһләси Серкеј Ајрапетјан вә бир чох башгалары орта мәктәби мүвәффәгијјәтлә гуртарыб камал аттестаты алмышлар.

1960-чы илдә 7 миндән артыг адам ахшам (нөвбәли) мәктәбини гуртармышдыр. Бунларын сајы кәндләрдә дә илдән-илә артыр. Ләкин ишләјән кәнчләрин өз тәһсилени давам етдирмәси үчүн һәр јердә лазими шәраит јарадылса иди, хүсусилә нөвбәли мәктәпләрин шәбәкәси кенишләндирилсә иди вә бүтүн нөвбәли мәктәпләр јарарлы биналарла тәмин едилсә иди, ахшам (нөвбәли) мәктәпләрини гуртаранларын сајы даһа чох оларды.

Тәәсүфлә гејд етмәк лазимдыр ки, Бақыда Гарадаг, Әзизбәјов вә Артјом рајонлары кими бөјүк рајонларда фәһлә кәнчләрин нөвбәли мәктәпләри јохдур, Ленин, Сталин, Шаумјан рајонларында вә бәзи башга рајонларда олан нөвбәли мәктәпләр исә аз јарарлы биналарда јерләшир.

Бақы тәсәррүфатчылары бу чәһәтдән Киrowабад тохучу комбинатынын рәһбәрләриндән нүмунә көтүрмәлидирләр. Бу комбинатда фәһлә кәнчләр үчүн үмуми дәјәри 2,5 милјон

манатдан артыг олан хүсуси мектэб бинасы тикилмиш вэ аваданлыгла тэчниз едилмиш-дир. Һазырда фэһлэ кэнчлэрин бу нөвбэли мектэбиндэ истехсалатдан ажрылмамаг шэрти илэ 900 нэфэрдэн артыг кэнч фэһлэ охуур. Һамин мектэбин онунчу синифлэрини кечэн ил 200 нэфэрдэн артыг кэнч истехсалатчы гуртармышдыр. Комбинатын рэһбэрлэри мектэб үчүн бина тикмеклэ кифажэтлэнмэжиб, кэнч фэһлэлэрин мүвэффэгийжэтли охумасы үчүн һэр чүр лазыми шэраит дэ јарадырлар. Кировабад 3 нөмрэли фэһлэ кэнчлэр мектэби һазырда республикамызда эн бөјүк мектэб, Совет Иттифагында исэ эн бөјүк мектэблэрдэн бири һесаb олунур.

Биз нацл олмалыжыг ки, бүтүн мүэссисэ вэ тэшкилат рэһбэрлэри ахшам мектэблэринэ мүнасибэтлэрини дэјишдирсинлэр, мүвэффэгийжэтлэ ишлэјиб-охујан кэнчлэрэ һэр күн диггэт вэ гајгы көстэрсинлэр.

Бу чэһэтдэн кэндлэрдэ дэ кэндли кэнчлэр ахшам мектэблэринин ишини јахшылашдырмаг үчүн бөјүк ишлэр көрүлмэлидир. Республикада кэнд тэсэррүфаты ишлэринин хүсусијэтлэри нэзэрэ алынмагла һамин мектэблэрин тэдрис планынын тэсдиги мäsэлэси һэлл олунмалыдыр.

Истехсалатдан ажрылмадан фэһлэ вэ кэндли кэнчлэр мектэблэриндэ—ахшам (нөвбэли, мөвсүм) вэ гијабии орта үмуми тэһсил мектэблэриндэ мүвэффэгийжэтлэ охујан шэхслэр

үчүн гыса иш күнү вэ ја гыса иш һэфтэсинин мүөјјөн едилмэси һаггында ССРИ Назирлэр Советинин бу јахынларда нэшр едилмиш гэрары партијамызын вэ һөкүмэтимизин кэнчлэрэ көстэрдији гајгынын јени тэзаһүрүдүр.

Сүбута еһтијач јохдур ки, мектэблэрин јенидэн гурулмасы илэ элагэдар олараг фэһлэ вэ кэндли кэнчлэр мектэблэринин ролу олдугча јүксэлэчэкдир. Кэнчлэрин чоху сэккизиллик мектэби гуртардыгдан сонра истехсалата кедэчэк вэ истехсалатдан ажрылмадан өз тэһсилени ахшам (нөвбэли) үмуми тэһсил орта мектэблэриндэ давам етирэчэкдир. Һэм дэ бу мектэблэр истехсалатда ишлэјэн кэнчлэрэ орта тэһсил вермеклэ бэрэбэр, онларын пешэ биликлэрини тэкмиллэшдирэчэк, дэринлэшдирэчэк, онлардан елмли, ихтисаслы фэһлэ вэ колхозчу һазырлајачагдыр.

Мэһз белэ вэзијјэт һамин мектэблэрин фэһлэ вэ кэндли кэнчлэр арасында нүфузуну галдырачаг вэ шакирдлэрин мэшгэлэлэрэ давам етмэсини хејли јахшылашдырачагдыр.

Буна көрэ фэһлэ вэ кэндли кэнчлэр ахшам мектэблэринин тэдрис ишини көкүндэн јахшылашдырмаг, һамин мектэблэрин вэ халг маарифи органларынын һэр бир ишчисинин шэрэф ишидир.

Кэнчлэрин орта тэһсил алмасынын икинчи јолу, истехсалат тэлими верэн онбириллик орта үмуми тэһсил эмэк политехник мектэблэридир. Сэккизиллик мектэби гуртаран кэнч-

ләр һәм мин мәктәпләрә дахил ола биләрләр; бу мәктәпләрдә онларын тәһсилә яхындакы сәнајә мүүссисәләриндә, колхоз, совхоз, ТТС вә саирәдә истеһсалат әмәји илә бирләшдириләчәкдир. Һәм мин мәктәпләрин шакирдләри орта тәһсил алмагла бәрәбәр, халг тәсәррүфаты сәһәләриндән бириндә вә ја мәдәнијјәт сәһәсиндә ишләмәк үчүн пешә һазырлығы да әлдә едәчәкләр.

Мәктәб һаггында Гануна ујгун олараг, республикада орта үмуми тәһсил мәктәпләри шәбәкәсинин 1959 — 1960-чы тәдрис илиндә башланмыш олан јенидән гурулмасы үч ил әрзиндә гуртарачагдыр.

Бизим системәки 802 орта мәктәбдән 40-ы (5%-и) 1959 — 1960-чы тәдрис илиндә јенидән гурулуб, истеһсалат тәлими верән орта мәктәпләрә чеврилмишдир. Чари дәрәс илиндә даһа 365 бу чүр мәктәб тәшкил едилмишдир. Галан орта мәктәбләрдән, једдилик план үзрә, 49-у сәккизлик мәктәбә, 348-и исә јахын ики илдә истеһсалат тәлими верән орта мәктәпләрә чевриләчәкдир.

1963 — 1965-чи илләрдә республикада, истеһсалат тәлими верән 47 јени орта мәктәб ачылмасы нәзәрдә тутулур.

Бүтүн бунларын нәтижәсиндә 1965-чи илдә республикада (дәмирјол мәктәпләри истисна едилмәклә) истеһсалат тәлими верән 800 орта мәктәб олмасы нәзәрдә тутулур, интернат-мәктәбләрлә бирликдә һәм мин мәктәпләрин сәјы 880 олачаг вә онларда 444,1 мин нәфәр, о

чүмләдән IX — XI синифләрдә 96,1 мин нәфәр охујачагдыр.

Истеһсалат тәлими верән орта мәктәбләр јахын 2 — 3 ил әрзиндә сәнајемизә вә кәнд тәсәррүфатымыза кәнч фәһлә, колхозчу кадрлары верән әсас мәнбә олмалыдыр; бу мәктәбләрдә елмли кәнч фәһлә кадрлары — токарлар, чилинкәрләр, харратлар, электрикәр, иншаатчылар, колхоз тарлачылары, багчылар, һејвандарлар, кәнд тәсәррүфаты мөханизаторлары тәһсил вә тәрбијә алачаглар. Бундан башга, һәм мин мәктәб ахшам мәктәпләри илә јанашы олараг, али мәктәбләр үчүн лазыми мигдарда кәнчләр һазырлајачагдыр.

Истеһсалат тәлими верән мәктәбләр шәбәкәси мүүјјән едилиркән, биринчи нөвбәдә биз халг тәсәррүфатынын мүхтәлиф ихтисас кадрларына олан тәләбаты, о чүмләдән мәдәнијјәт мүүссисәләринин дә тәләбаты һаггында Республика Дөвләт План Комиссијасынын рәгәмләринә әсасланмалыыг, зира орта мәктәбләримиз өз шакирдләринә чүрбәчүр күтләви истеһсалат ихтисаслары вермәкдән башга, мәдәни гуручулуг сәһәсиндә дә бир сыра ихтисаслар верә биләр — стенографисткалар, машинисткалар, мәктәбәгәдәр тәрбијә мүүссисәләри үчүн тәрбијәчиләр вә саирә һазырлаја биләр.

Истеһсалат тәлими верән һәр бир јени мәктәб үчүн елә истеһсалат базасы тәмин едилмәлидир ки, мәктәб бу базаја архалана-

раг, IX — XI синиф шакирдләринә пешә өjrә-
дә билсин.

Бүтүн бунлары нәзәрдә тутмагла һәр бир орта мәктәб үчүн пешәләрин сijaһысыны мү-
өjжән етмәк, һәмин пешәләри өjрәнмәли олан
шакирдләри, онларын арзу вә һәвәсини нәзә-
рә алмагла IX синифләрә гәбул етмәк, мүва-
фиг истеһсалат тәлими верән мүәллим кадр-
лары тапмаг, һәмин мәктәбләр үчүн мадди-
тәдрис базалары jаратмағын гajғысына
галмаг вә с. лазымдыр.

Инди республикада истеһсалат тәлими
верән 405 орта мәктәб вардыр (дәмирjол сис-
теминдә олан бир сыра белә мәктәбләрлә ja-
нашы олараг), бунларын 125-и шәһәрләрдә
вә 280-ы кәндләрдә jерләшир.

Бу исә о демәкдир ки, республиканын бү-
түн раjонларында вә шәһәрләриндә истеһса-
лат тәлими верән онбириллик мәктәбләримиз
вардыр.

Истеһсалат тәлими верән бу 405 мәктә-
бин IX синифләринә 13627 шакирд чәлб едил-
мишдир.

Бу тәдбирләрин һәjata кецирилмәси биз-
дән бөjүк сәj тәләб етди.

Буну демәк кифаjәтдир ки, 1960-чы илин
сентjабрындан IX синифләрин шакирдләри
үчүн — шәһәр истеһсалат мүәссисәләриндә
6570 нәфәрә, колхоз вә совхозларда исә 7057
нәфәрә иш jери дүзәлтмәк лазым кәлди.

Шакирдләрин истеһсалат тәлими кечәчә-
ji мүәссисәләрин, совхозларын вә колхозла-
рын бу ишин тәшкилине хүсуси фикир вермә-
ләри — шакирдләрин истеһсалат тәлими
үчүн лазыми мигдарда иш jеринин олмасыны
тәмин етмәләри, бунун үчүн ихтисаслы кадр-
лар — фәһләләр, мүһәндис-техник ишчиләри
ажырмалары лазымдыр. Мүәссисәләрин рәһ-
бәрләри вә ичтимаи тәшкилатларла бирликдә
мәктәб директорлары мәктәблиләрә пешә өj-
рәдилмәсинин нечә һәjata кецирилчәjини
мүөjжән етмәли, шакирдләрә сечдикләри пе-
шәләр үзрә нәзәри вә әмәли тәлим вермә
үчүн һәр бир истеһсалатын шәраитинә көрә
конкрет планлар вә програмлар тәртиб етмә-
лидирләр.

**ТӘЛИМИН МӘҺСУЛДАР ӘМӘКЛӘ
БИРЛӘШДИРИЛМӘСИ — МӘКТӘБЛӘРИН
JЕНИДӘН ГУРУЛМАСЫНДА ӘСАС
МӘСӘЛӘДИР**

Мәктәбләрин jенидән гурулмасында әсас
мәсәлә марксизм-ленинизм принципи әсасын-
да тәлими шакирдләрин мәһсулдар әмәji илә
бирләшдирмәкдән, бунун әсасында онларын
пешә өjрәнмәсини тәмин етмәкдән ибарәтдир.

Бу принципин һәjata кецирилмәсинин әһә-
миjјетини Маркс, Енкелс вә Ленин сон дәрәчә
аждын мүөjжән етмишләр.

В. И. Ленин jазыр: «...Кәнч нәслин тәһси-
лини онун мәһсулдар әмәji илә бирләшдир-

мәдән кәләчәк чәмијјәтин идеалыны тәсәввүр етмәк олмаз»¹.

Ленин гејд етмишдир ки, һамы мәһсулдар әмәкдә иштирак етмәлидир. Бизим мәктәбләр ин тарихиндә һәм ин принцип ин һәјата кечирилмәсинә даир бир чох кәзәл нүмунәләр олмушдур. Лакин сон заманларадәк биздә бу принцип күтләви сурәтдә тәтбиғ едилмирди. ССРИ-нин мисилсиз игтисади вә мәдәни јүк сәлиши вә кениш коммунизм гуручулуғу дөврүнә кечилмәси илә әлагәдар оларағ, тәлим ин мәһсулдар әмәклә бирләшдирилмәси тәрбијә системимизин һәјат тәләбатына чеврилди. Һәм ин принцип ин һәјата кечирилмәси үчүн өлкәмиздә лазими зәмин һазырланмышдыр. Мәһз буна көрәдир ки, мәктәбин јенидән гурулмасы һағгында Ганунда дејилди: «Мүәјјән едилсин ки, 15 — 16 јашындан башлајарағ, бүтүн кәнчләр чәмијјәт үчүн фәјдалы әмәјә гошулмағла тәһсил мәһсулдар әмәклә бирләшдирмәк әсасында там орта тәһсил алырлар».

Бизим әсас вәзифәмиз буну һәјата кечирмәкдән ибарәтдир. Бу вәзифә нечә јеринә јеттирилди?

Мәәлумдур ки, бу сәһәдә халғ маарифи органлары вә мәктәбләр 1956-чы илдән башлајарағ мүәјјән иш көрмәкдәдирләр.

Сов.ИКП XX вә XXI гурултайларынын гәрарларыны вә мәктәбин һәјатла әлагәсини

¹ В. И. Ленин, Әсәрләри, 2-чи чилд. сәһ. 481.

мәһкәмләтмәк һағгында Гануну јеринә јетирәрәк, республиканын мәктәбләри шакирдләр ин тәлим ин мәһсулдар әмәклә бирләшдирмәк принцип ини мүхтәлиф формаларда һәјата кечирилләр. Партија вә совет тәшкилатларынын, мәктәбләри һамилијә көтүрән сәнајә мүәссисәләри, совхоз, колхоз, ТТС коллективләрин ин јардымы илә халғ маарифи органлары вә бир чох мәктәбләр ин мүәллим коллективләри мәктәбин һәјатдан узағ дүшмәсини арадан галдырмағ, тәлими мәһсулдар әмәклә бирләшдирмәк вә мәктәблиләри халғ тәсәррүфатында әмәли фәалијјәтә һазырламағ үчүн бөјүк сәјлә јоллар ахтарырлар.

Шакирдләр ин истеһсалат тәлим ини тәшкил етмәк вә тәлими ичтимаи-фәјдалы әмәклә бирләшдирмәк ишиндә республиканын бир чох мәктәбләри хејли мүсбәт тәчрүбә әлдә етмишләр.

Орта мәктәбләр ин бир гисминдә нечә илдир ки, истеһсалат тәлими верән синифләр ишләјир; һәм ин синифләрдә охујанлар мәктәби гуртардыгда, мүәјјән бир күтләви ихтисас үзрә истеһсалат дәрәчәси әлдә едилрәр.

Артығ 1958 — 1959-чу тәдрис илиндә Бақы, Кировабад, Сумгајыт, Степанакерт шәһәрләрин ин вә республикамыздакы башга шәһәрләрин 70 орта мәктәбиндә белә истеһсалат тәлими синифләри вар иди. Бу синифләрә шакирдләр ин көнүллү чәлб едилдијинә бахмајарағ, һәм ин синифләрдә 5800 нәфәр VIII — X синиф шакирди охујурду. Бунлар нефт һа-

силаты вә е'малы сәһәсиндә ишләјән опера-торлар вә оператор көмәкчиләри, чилинкәр, токар, фрезерчи, чилалаячы, дәрзи, тохучу, электромонтјор ихтисасы вә башга ихтисас-лар—чәми 60 ихтисас өјрәнирдиләр. Бир сыра мәктәбләр һәтта көһнә тәдрис планы чәр-чивәсиндә гәнаәтбәхш нәтичәләрә наил о.и-мушлар. Мәсәлән, Бақы шәһәринин Ленин ра-јонунда 81 нөмрәли мәктәб механики заводда истеһсалат тә'лими кечмәклә елә бир вәзижә-тә наил олмушдур ки, бу мәктәби гуртаранлар бир нечә илдән бәридик ки, камал аттестаты алмагла бирликдә, иш ихтисасы да әлдә едик-ләр. Сумгајытдақы 11 нөмрәли мәктәб вә баш-га мәктәбләр дә бу кими нәтичәләрә наил ол-мушдур. 1958 — 1959-чу тәдрис илиндә Бақы шәһәри орта мәктәбләринин 1735 нәфәр онун-чу синиф шакирди вә Сумгајыт шәһәри мäk-тәбләрини гуртаран 103 шакирд камал аттес-таты илә ејни заманда истеһсалат ихтисасы һүгугу верән шәһадәтнамә алмышдыр.

1959 — 1960-чы тәдрис илиндә 3 мин нә-фәрдән артыг шакирд охујан 146 белә синиф-дә көһнә тәдрис планы чәрчивәсиндә истеһса-лат тә'лими давам етдирилмишдик.

Истеһсалат тә'лими синифләринин иш нә-тичәләри көстәрик ки, бу синифләр шакирдлә-ри һәјата һазырлашдырмағын әлверишли формаларындан биридир.

Кәнд јерләриндә тә'лимин мәһсулдар эмәк-лә бирләшдирилмәсинин јахшы тәчрүбәләри кениш јайылмышдыр: колхозларда јухары си-

ниф шакирдләриндән истеһсалат бригадалары јарадылыр; колхоз тәрәфиндән ажрылан сәһә-ләрдә һәмин бригадалар торпағын шумлан-масындан башламыш мәһсулун јығылмасына гәдәр бүтүн ишләри көрүрләр.

1959-чу илдә, демәк олар ки, бүтүн кәнд орта мәктәбләриндә шакирд бригадалары вар иди. 581 бригадада јухары синифләрин 35 миндән артыг шакирди ишләјирди. Онлар 12 мин һектардан артыг бир сәһәдә мүхтәлиф дәнли вә техники биткиләр, о чүмләдән 2907 һектар памбыг вә 1550 һектар гарғыдалы бе-чәрмишдиләр. Колхозлар тәрәфиндән ша-кирд бригадаларына 1500-дән артыг гарамал вә давар, 104 пәтәк ары, он минләрлә ев гушу вә с. тапшырылмышды.

Мәктәб истеһсалат бригадалары бөјүк вә фәјдалы ишләр көрүр, кәнд тәсәррүфатыны јүксәлтмәк уғрунда колхозчуларын мүбаризә-синдә ләјагәтлә иштирак едикләр.

Бир чох шакирд истеһсалат бригадалары кәнд тәсәррүфаты әмәјиндә јүксәк көстәричи-ләрә наил олурлар. Мәсәлән, Минкәчевир ра-јону Халдан мәктәбинин 70 шакирдиндән иба-рәт бригада «Правда» колхозунда 10 һектар гарғыдалы әкининдән 10 тон дән вә 3500 сент-нер јашыл күтлә әлдә етмишләр. һәмин гар-ғыдалы ССРИ халг тәсәррүфатынын наилиј-јәтләри сәркисиндә нүмајиш етдирилмиш вә «5» гијмәти алмышдыр.

Бунула шакирд бригадасы сүбут етди ки, рајонда әмәлә кәлмиш фикрин әксинә олараг,

Халдан шәраитиндә мүнәффәғијјәтлә гарғыдалы әкмәк мүмкүндүр.

Нахчыван МССР Тәзәкәнд вә Шыхмаһмуд мәктәбләриндәки шакирд бригадалары, ДГМВ һадрут рајонунун Едили кәндиңдәки мәктәбин, Агдаш рајонундакы Хосров орта мәктәбиндәки вә бир сыра башга мәктәбләрдәки шакирд бригадалары да јахшы ишләјир.

Мәктәблиләрин јај заманы кәнд тәсәррүфатында кечирилән тәдрис-истеһсалат тәчрүбәси тә'лимин мәһсулдар әмәклә бирләшдирилмәсинин күтләви формасыдыр; бурада шәһәр мәктәбләринин јухары синиф шакирдләри ики һәфтә, кәнд мәктәбләринин јухары синиф шакирдләри исә 3—4 һәфтә колхоз вә совхоз тарлаларында ишләјиб, кәнд тәсәррүфаты саһәсиндә гижәттли вәрдиш әлдә едиләр вә онларын колхозлара бөјүк көмәји дәјир.

Лакин мәктәблиләрин мәһсулдар әмәјини, онларын истеһсалат тә'лимини вә пешә һазырлығыны тәшкил етмәк ишләри көһнә тәдрис планы вә програмлары дахилиндә, көнүлдүлүк принципи илә һәјата кечирилдијинә көрә бу саһәдә чоһ чидди нөгсанлар олмушдур. Бу иш, биргајда олараг, үмуми тәһсил һазырлығындан ајрылыгга апарылмыш, ониллик мәктәбләрин истеһсалат тә'лими верән синифләриндә исә шакирдләрә елм әсаслары вә политехники һазырлыг үзрә верилән биликләрин һәчмини бир гәдәр азалтмаг һесабына ичра едилмишди.

Бу сәбәбдән мәктәбләрин јени тәдрис планлары вә програмларына кечмәси лазым кәлди.

Истеһсалат тә'лими верән шәһәр вә кәнд орта мәктәбләринин Азәрбајҗан ССР Маариф Назирлији тәрәфиндән 1959—1960-чы тәдрис илинин әввәлләриндә тәсдиг едилмиш јени тәдрис планлары бу нөгсаны мүәјјән дәрәчәдә арадан галдырыр, орта мәктәбләрин јухары синифләриндә шакирдләрин истеһсалат тә'лимини кениш политехники әсас үзәриндә һәјата кечирмәјә, ону елм әсасларынын дәриндән өјрәнилмәси илә бирләшдирмәјә имкан верир.

1959—1960-чы тәдрис илиниң әввәлиндән һәмин тәдрис планлары үзрә ишләјиб истеһсалат тә'лими верән 40 мәктәбин илк тәчрүбәси буну ајдын тәсдиг едилр.

Бу мәктәбләрин IX синиф шакирдләри шәһәр шәраитиндә 44 ихтисас, кәнддә исә 11 ихтисас өјрәнирләр; бу мәктәбләрдә истеһсалат тә'лими даһа мүтәшәккил вә мәгсәдәүјҗун кечир, шакирд лр һәддән артыг јүкләнмир.

Һәмин мәктәбләрдә истеһсалат тә'лими лазыми һазырлыг иши апарылдыгдан сонра башланмышдыр. Мүәссисәләрин коллективләри бу мүһүм тәдбирә бөјүк диггәт верирләр.

IX синиф шакирдләринә истеһсалат тә'лими үчүн лазыми шәраит тә'мин етмәкдән өтрү истеһсалат тә'лими верән орта мәктәбләрин тәһким едилдији бир сыра истеһсалат мүәссисәләринин, һабелә совхоз, ТТС вә колхоз-

ларын рәһбәрлији һәм ин мәктәпләр ин мадди-тәдрис базасыны мөһкәмләтмәк ишинә бөјүк гајәҗ кәстәрмишләр, лазымы миғдарда иш јери ајымыш вә буңлары мувафиг аваданлығла тәһһиз етмишләр.

Мәсәлән, Кешлә машынгајырма заводу Нәриманов рајонунун 66 нөмрәли орта мәктәби үчүн јени тәдрис-истеһсалат е'малатханасы дүзәлтмишдир ки, бу е'малатхана заводун механики сехинин филиалыдыр.

«Азәрҗефт» бирлијинин автомобил нәглијаты кантору 49 нөмрәли орта мәктәб шакирдләринин истеһсалат тә'лими үчүн автомобил базасы әразисиндә хүсуси е'малатхана һазырламышдыр. 1 нөмрәли мебел фабрики 175 нөмрәли мәктәбдә мебел истеһсалы үзрә тәдрис сехи јаратмышдыр. Сумгајыт шәһәринин 11 нөмрәли орта мәктәби јанында вә бә'зи башга мәктәпләрдә тә'лим е'малатханалары јарадылмышдыр.

Лакин мәктәблиләрин бөјүк әксәријәти һәфтәдә ики күн билаваситә сәнајә мүүссисәләринин истеһсалат сехләриндә, колхоз вә совхоз тарлаларында истеһсалат тә'лими кечирләр.

Сәнајә мүүссисәләриндә истеһсалат тә'лими фәрди бригада шакирдлији формасында тәшкил едилмишдир. Тәдрисә рәһбәрлик етмәк үчүн мүнәндис-техник ишчиләри вә ихтисаслы фәһләләр ајрылмыш вә програмлар тәртиб едилмишдир.

Физики әмәји зәһни әмәклә бирләшдирмәјин шакирдләрин тәһсилинә вә тәрбијәсинә мүсбәт тә'сири инди ајдың көрүнмәкдәдир.

IX синифләрдә, бир гајда оларағ, шакирдләр даһа мувәфәғијјәтлә охујурлар, интизам хәјли мөһкәмләнмишдир, бир чох мәктәблиләр истеһсалат ихтисасы әлдә етмәјә бөјүк марағ кәстәрирләр вә нисбәтән ғыса мүддәтдә лазымы истеһсалат вәрдишләри әлдә етмишләр.

Мәсәлән, Бақы шәһәри 47 нөмрәли орта мәктәбин IX синифиндә сәнајә аваданлығынын монтаҗы вә истисмары үзрә електромонтјор ихтисасыны ејрәнән 16 шакирд ғыса мүддәт әрзиндә електрик моторлары сарғысынын монтаҗыны ејрәнмишдир. Һазырда бу шакирдләр мәктәб тә'лим е'малатханаларында республика Кәнд Тәсәррүфаты Назирлији 2 нөмрәли механики-тә'мир заводунун сифаришләрини јеринә јетирирләр.

Бақы шәһәри Нәриманов рајонунун 193 нөмрәли орта мәктәбинин шакирдләри Лејтенант Шмидт адына машынгајырма заводунун сехләриндә истеһсалат тә'лими кечәрәк, дзәкаһларда садә истеһсалат әмәлијјатларыны мүс-тәғил ичра едирләр.

Бунунла белә, мәктәпләрдәки истеһсалат тә'лиминин тәшкилиндә чидди нәғсанлар да аз дејилдир. Мәктәблиләрин пешә һазырлығы апарылан ән күтләви ихтисаслар үзрә норматив програмлар јохдур.

Јерләрдә мүәссисәләрин мүнәндис-техник ишчиләри вә мәктәб ишчиләри тәрәфиндән тәртиб едилән истеһсалат тәлими програмларында тәлимин мүддәти әсассыз сурәтдә уздылыр, чох вахт үмуми-техники фәнләрә, һабелә мәктәблиләрин бу вә ја дикәр ихтисас алыркән ишләдији конкрет истеһсалатын әсасларынын өјрәнилмәсинә кифајәт гәдәр вахт ајрылмыр.

Мәсәлән, Бақы шәһәри Ленин рајонунун 81 нөмрәли мәктәбиндә истеһсалат тәлими програмында мәктәблиләрә јалныз үчүнчү тәдрис илинин ахырында, јәни XI синиф тәдрисинин ахырында тариф дәрәчәләри верилмәси нәзәрдә тутулур ки, бу да, әлбәттә, дүзкүн дејилдир. Бақы шәһәринин 47 вә 193 нөмрәли мәктәбләриндә истеһсалат тәлими програмлары мәктәблиләрә чилинкәр, токар, электромонтјор ихтисаслары вә саир бу кими ихтисаслар үзрә тариф дәрәчәләрини јалныз икинчи тәдрис илинин ахырында вермәји нәзәрдә тутур ки, бу да чәтин ки, дүзкүн һесаб едилә биләр.

Мәктәблиләрин истеһсалат тәлими кечдији мүәссисәләрин вә тәдрис сехләринин һеч дә һамысында тәһлүкәсизлик техникасы вә истеһсалат санитариясы гајдаларына риәјәт олунмасы тәмин едилмир. Мәсәдән, јохлама нәтичәсиндә ајдын олмушдур ки, подшипник заводунда вә башгаларында истеһсалат тәлими верилән мәктәблиләрә тәһлүкәсизлик

техникасы үзрә мәшғәләләр бир сыра һалларда формал кечирилмишдир.

Јалныз бәзи мүәссисәләр (2 нөмрәли механики-тәмир заводу, Парис коммунасы адына кәми тәмири заводу вә башгалары) шакирдләри дш палтары вә горујучу көзлүкләрлә тәмин етмишләр.

Истеһсалат тәлиминин тәшкилиндә башга нөгсанлар да вардыр. Сумгајыт алүминийум заводунда, подшипник заводунда, Киров адына заводда фәрди бригада шакирдлији формасы илә истеһсалат тәлими кечән мәктәблиләр, бир гајда оларат, дэзкаһда ишләјән фәһләјә дејил, дэзкаһлара тәһким едилирләр. Заводлар, бир нечә нөвбә ишләдијиндән, истеһсалат тәлиминин рәһбәрләри—усталар дејишилир, бу исә тәдрисин нәтичәләринә мәнфи тәсир кәстәрир.

Бәзи мүәссисәләрдә иртеһсалат тәлими кечән шакирдләрин бир гисми үчүн даими иш јери ајрылмамышдыр: мәктәблиләрин тәлими, мүәјјән бир сәбәб үзүндән бош галан иш јерләриндә кечирилир (мәсәлән, П. Монтин адына заводда). Бүтүн бу нөгсанлар арадан галдырылмалыдыр.

Онбириллик мәктәбләр шәбәкәсинин даһа да кенишләндирилмәси, мәктәблиләрин истеһсалат тәлиминин тәшкили вә мәзмуну саһәсиндә там бир сыра тәхирәсалынмаз мәсәләләрин әмәли чәһәтдән һәлл олунмасыны тәләб едир.

Н. С. Хрушов јолдаш көстөрүр ки, «Шакирдләрин истеһсалат тәлиминин тәшкилини гайдаја салмаг лазымдыр. Пешәләрин тәјин едилмәси, емалатханаларың вә тәлим сехләринин тәшкил едилмәси, програмларын тәртиби, тәлиматчылар һазырланмасы ишләри һәр бир иғтисади рајонун инжишаф перспективләринә тамамилә ујғун шәкилдә көрулмәлидир». Бу көстәриш бизим гаршымыза IX—XI синиф шакирдләринин истеһсалат тәлими илә әлағәдар олаң бүтүн мәсәләләри чидди сурәтдә гайдаја салмаг вәзифәсини гојур.

Шәһәр мәктәпләри шәраитиндә IX синиф шакирдләринин тәдрислә јанашы олараг пешә ихтисасы алмасыны тәмин етмәк, X—XI синиф шакирдләринин исә мөһсулдар әмәкдә иштирак етмәклә өз ихтисасыны тәкмилләшдирмәсини тәмин етмәк чох мүнүм мәсәләдир. Бунун үчүн исә бүтүн IX—XI синиф шакирдләринин истеһсалат тәлими кечдикләри мүүссисәләрдә онлар үчүн иш јеринин тәмин едилмәси чох мүнүм шәртдир.

Лакиң истеһсалат тәлими үчүн базаның олмасы һәлә һеч дә мәсәләнин гәти һәлл едилмәси демәк дејилдир. Шакирдләрә һансы пешәләрин өјрәдиләчәјини мүүјјән етмәк лазымдыр. Бу ишдә шакирдләрин габилитәти вә һәвәси, һабелә халг тәсәрруфатының кадрларә олаң тәләбаты нәзәрә алынмалыдыр.

Мәктәблиләрә һазырда өјрәдилән вә ја јеңи тәдрис илиндә өјрәдиләчәји нәзәрдә тутулаң пешәләрин сийаһысының тәһлили көстә-

рир ки, мәктәпләр бу пешәләри чох вахт тәсадүфи сечирләр, республика халг тәсәрруфатының тәләбаты кифајәт гәдәр нәзәрә алынмыр. Мәсәләң, мәктәпләр тәрәфиндән 1960—1961-чи тәдрис или үчүн көстәрилмиш пешәләр сийаһысында иншаатчы пешәләри һеч јохдур, республиканың нефт, газ вә кимја сәнајеси үчүн лазым олаң ихтисаслар кифајәт гәдәр көстәрилмәмишдир.

Мәктәблиләрин марагы вә һәвәси бәзән нәзәрә алынмыр. Онларын ихтисас сечмәсинә лазыми гәдәр имкан верилмир. Ихтисаслар мүүјјән едилиркән чох вахт шакирдләрин оғлаң вә гыз олмасы нәзәрә алынмыр. Буна көрә дә IX синиф шакирдләринә, онларын сечдикләри пешә тәләб етдикдә, башга мәктәбә кечмәк ихтијары верилмәлидир.

Истеһсалат тәлими үчүн мүнәндис-техник ишчиләрдән, ихтисаслы фәһләләрдән, усталардан мұвафиг рәһбәрләр ајрылмасыны тәмин етмәјин дә гайғысына галмаг лазымдыр.

Сонра, истеһсалат тәлиминин формаларыны мүүјјән етмәк чох мүнүм мәсәләдир. Көстәрилдији кими, сәнајә мүүссисәләриндә ән чох тәтбиғ едилән формалар фәрди вә бригадә тәлимидир, јәни мәктәблиләр фәрди сурәтдә вә бригада илә ајры-ајры усталарә тәһким едилирләр. Ахыр заманларда јени бир форма мејдана кәлмишдир—мәктәблиләр мүүссисәнин тәдрис сехинчә группа ишләјирләр. Бу форманың бир сыра үстүнлүкләри вардыр, чүнки бу форма тәтбиғ едилдикдә мәктәблилә-

рин өз сечдији ихтисас үзрә нәзәри вә әмәли истехсалат һазырлығы алмасыны даһа јахшы тәшкил етмәк, онлары даһа ихтисаслы рәһбәрләр илә тә'мин етмәк, тә'лимә нәзарәт етмәк вә с. мүмкүндүр. Лакин бунун үчүн истехсалатын тә'лим сехләри тәшкил етмәсинә наил олмаг лазымдыр.

Бакы шәһәринин бир сыра мәктәбләриндә (6, 175, 66, 193 нөмрәли мәктәбләрдә) һамилик едән мүәссисәләрин јаратдығы тәдрис сехләри мүвәфғәгидәтлә ишләјир. Бир сыра мәктәб е'малатханаларында олдуғу кими (Бакы, Сумгајыт шәһәрләриндә), бурада да шакирдләр мүәссисәләрин истехсалат тапшырыгларыны јеринә јетирәрәк, ајры-ајры аваданлыг һиссәләри, аләтләр вә саирә һазырлајырлар. Бу мәктәбләр һазырладыглары мәһсул үчүн мүәссисәләрдән хејли пул алырлар.

Истехсалат тә'лиминин көстәрилән формалары илә јанашы олараг, башга формалар тәтбиг едилмәси, јә'ни иншаат бригадалары, мәктәб вә мәктәбләрарасы тәдрис-истехсалат е'малатханалары јаратмаг үзәриндә дә чидди дүшүнмәк лазымдыр. Истехсалат мүәссисәләринин олмадығы вә ја аз олдуғу шәһәрләрдә вә ја Бакы рајонларында (мәсәлән, Октјабр рајонунда) тәсәррүфат һесабы әсасында мәктәбләрарасы истехсалат е'малатханалары јарадылмасына наил олмаг лазымдыр ки, бу е'малатханаларда мәктәблиләрин истехсалат тә'лимини тәшкил етмәк мүмкүн олсун. Һәр бир мәктәб үчүн, шакирдләрә өјрәдиләчәк ис-

техсалат пешәләринин сijaһысыны дүзәлтмәк шәһәр халг маариф шә'бәләринин мүһүм вәзифәсидир. Мәдәнијјәт кадрларына олан тәләбатә көрә мәдәни гуручулуг кадрлары һазырламаг мәсәләси үзәриндә дә чидди дүшүнмәк лазымдыр. Елә етмәк лазымдыр ки, һәр бир шәһәр мәктәбиндә чоху 3 — 5 ихтисас үзрә тә'лим кечирилсин.

IX—XI синифләрдән ибарәт олан мәктәбләр јарадылмасы һаггында да чидди дүшүнмәк лазымдыр.

Мә'лум олдуғу үзрә кәндләрдә колхоз вә совхозлардакы шакирд бригадалары истехсалат тә'лиминдә бөјүк рол ојнајыр; бу форма өзүнү доғрултмушдур вә ондан имтина етмәк үчүн әсас јохдур. Лакин шакирд истехсалат бригадаларынын тәшкилиндә олан нөгсанлар арадан галдырылмалыдыр. Бундан сонра шакирд бригадалары факуләтив шәкилдә дејил, тәдрис ишинин үзви һиссәси кими јарадылмалыдыр. Һәмин бригада јәј заманы да ишләмәлидир, лакин онун иши елә гурулмалыдыр ки, һәр бир манганын нөвбә илә истираһәт етмәси тә'мин олунсун. Шакирд бригадасы үзвләринин һәддиндән артыг јүкләнмәсинә јол вермәк олмаз. Амма белә һаллар вардыр. Мәсәлән, Товуз рајонунун Дүзгырыгы кәндиндә 53 нәфәрдән ибарәт шакирд бригадасына 30 һектар памбыг әкини бечәрмәк вә 6 гуту барама гурду бәсләмәк кими бөјүк иш тапшырылмышдыр.

Н. С. Хрушшов жолдаш Үмүмрусия мүөл-
лимләр гурултајында демишдир: «Бу јахшы-
дыр ки, мәктәблиләр чәмијјәт үчүн фајдалы
мәһсуллар һазырлајырлар. Лакин шакирдләр-
рин әмәјинин әһәмијјәти һеч дә јалныз, онлар-
ын ишләјиб мәһсул һазырламасы илә бит-
мир. Башлыча чәһәт ондан ибарәтдир ки,
истеһсалат мәшғәләләриндән дүзкүн вә һәртә-
рәфли истифадә едилиб, кәнчләр чәмијјәт
үчүн фајдалы әмәји сөвмәјә алышдырылсын».

Биз кәрәк унутмајаг ки, истеһсалат тә'ли-
ми, шакирд истеһсалат бригадаларынын тәш-
кили биринчи нөвбәдә тәдрис-тәрбијә ишинә,
шакирдләрин пешә өјрәнмәси ишинә хидмәт
әтмәлидир, шакирдләри истеһсалат габагчыл-
ларына, о чүмләдән кәнд тәсәррүфаты истеһ-
салаты габагчылларына чевирмәлидир.

Бу да чидди нөгсәндир ки, кәндләрдә ис-
теһсалат тәһсилнин дикәр формалары тәтбиғ
олунмур. Мәсәлән, нә үчүн кәрәк Рјазан ви-
лајәтинин мәктәбләри кими, биз дә мәктәб-
ләр јанында тәдрис-тәчрүбә тәсәррүфатлары
јарадылмасындан истифадә әтмәјәк? Нә үчүн
кәнд мәктәбләриндә тәдрис-истеһсалат е'ма-
латханалары јаратмаг олмаз? Бир сыра һал-
ларда кәнддә ТТС-ләрдә, ири колхоз е'малат-
ханаларында фәрди, һабелә бригада үсулу
илә тә'лим кечмәк олар. Кәнддә дә IX синиф
шакирдләри үчүн, онларын һәвәсини нәзәр
алмагла, пешә мүәјјән әтмәк мәсәләси асан
мәсәлә дејилдир. Тарлачы, комбајнчы, кәнд
тәсәррүфаты механизатору кими ихтисаслар

үзрә тә'лим кечилмәси һәр рајонун бир-ики
мәктәбиндә чамләнмәлидир вә көрүнүр, буну
рајон мәркәзиндәки мәктәбләрдә һәјата ке-
чирмәк даһа чоһ мәгсәдә ујғундур.

Кәнддә дә IX—XI синифләрдән ибарәт
олан мәктәбләр јарадылмасы, бу мәктәбләри
јахшы мадди база вә ихтисаслы мүәллимләр-
лә, хүсусән ихтисас мүәллимләри илә тә'мин
әтмәк үзәриндә дүшүнмәк лазымдыр.

Һәм шәһәрдә, һәм дә кәнддә истеһсалат
тә'лимнинин бир сыра башга тә'хирәсалынмаз
мәсәләләри дә вардыр ки, бу мәсәләләрлә тә'-
чили сурәтдә мәшғул олмаг лазымдыр. Би-
ринчи нөвбәдә һәр ихтисас үзрә, о чүмләдән
кәнд тәсәррүфаты ихтисаслары үзрә програм-
лар јаратмаг лазымдыр.

Програм јарадыркән үмүмтехники фән-
ләр програмларынын мөзмүнуну, бунлары
мәктәбләрин ихтисас һазырлығы кечдији кон-
крет истеһсалатын әсаслары илә әлағәлән-
дирмәк мәсәләсини әтрафлы дүшүнмәк ла-
зымдыр.

IX—XI синифләрдә үмүмтехники фәнләрин
нәзәри вә әмәли истеһсалат тә'лимнинин вә
мәһсулдар әмәјин нисбәти мәсәләси дигтәтлә
өјрәнилмәлидир.

Мәктәблиләр заводларда, колхозларда,
совхозларда вә с. ишләдији заман онларын
әмәк һаггы формалары мәсәләсини чидди су-
рәтдә өјрәнмәли вә һәлл әтмәлијик.

Јахын кәләчәкдә орта мәктәбин мүәллим-
ләри вә јухары синиф шакирдләри үчүн, һеч

олмаса, эн чох күтлөви ихтисаслар үзрә дәрә
вәсаити жаратмаг мәсәләсинин дә һәлл едил-
мәси тәләб олунур.

1959—1960-чы тәдрис илинин јекунлары
кәстәрир ки, республика мәктәбләринин мү-
әллим коллективләри дүзкүн јолла кедирләр,
совет мәктәбинин инкишафындакы әсас исти-
гамәти ајдын баша дүшүрләр. Бу коллектив-
ләрин ән јахшылары јухарыдан гәти кәстә-
ришләр вериләчәјини көзләмәдән јарадычы-
лыгла чалышыб, совет мәктәби гаршысында
партија вә һөкүмәт тәрәфиндән гојулан јени
вәзифәләрин јеринә јетирилмәси үчүн јоллар,
васитәләр, методлар ахтарыр вә бу ишдә чид-
ди мүвәффәғијјәтләрә наил олурлар.

Лакин бу тәчрүбәнин халг маариф орган-
лары тәрәфиндән өјрәнилмәси вә үмумиләш-
дирилмәси һәлә дә пис тәшкил олунмушдур.

Мәктәблиләрин тәлим вә тәрбијәсини мән-
сулдар әмәклә бирләшдирмәк сәһәсиндә јах-
шы мүәллим коллективләринин габагчыл
тәчрүбәсинин тәблиғ олунмасы даһа пис тәш-
кил едилмишдир.

Республиканын Маариф Назирлији, јер-
ләрдәки халг маариф органлары бу мүһүм
ишин көкүндән јахшылашдырылмасына наил
олмалыдырлар.

Орта тәһсил верән икинчи мәрһәлә мән-
тәбләринин јенидән гурулмасыны һәјата ке-
чирмәк, јенидән гурулмуш мәктәбләрин јуха-
ры синифләриндә шакирдләрин тәлиминин
мәнсулдар әмәклә бирләшдирилмәсини әсас-

лы сурәтдә тәнзим етмәк вә сәһманә салмаг
бизим чох мүһүм вә тәһирәсалынмаз вәзи-
фәмиздир.

ҮМУМИ ВӘ ПОЛИТЕХНИК ТӘҢСИЛИН СӘВИЈӘСИНИ ЈҮКСӘЛТМӘК— МӘКТӘБЛӘРИН ЈЕНИДӘН ГУРУЛМАСЫНДА БАШЛЫЧА ВӘЗИФӘЛӘРДӘН БИРИДИР

Мәктәбләрин јенидән гурулмасы јалныз
истеһсалат тәлими тәтбиғ етмәкдән вә тә-
лими мәнсулдар әмәклә бирләшдирмәкдән
ибарәт дејилдир, бу тәдбир мәктәбин бүтүн
һәјатына аиддир.

Мәктәб һаггында Ганунда дејилир: «Совет
мәктәбинин башлыча вәзифәси мәктәблиләри
һәјата, чәмијјәт үчүн фајдалы әмәјә һазырла-
магдан, үмуми вә политехник тәһсилин сәвиј-
јәсини јүксәлтмәкдән, елмләрә јахшы бәләд
олан биликли адамлар һазырламагдан, кәнч-
ләри социализм чәмијјәтинин принципләринә
дәрин һөрмәт бәсләмәк руһунда, коммунизм
идејялары руһунда тәрбијә етмәкдән ибарәт-
дир».

Мәктәблиләри һәјата, әмәк фәалијјәтинә
һазырламаг, кәләчәјин адамыны тәрбијә ет-
мәк вәзифәсинин һәјата кечирилмәси үчүн и-
теһсалат тәлими мәркәз вәзифәләрдән олса
да, бүтүн вәзифә јалныз истеһсалат тәлимин-
дән ибарәт дејилдир. Биз мәктәбләрин јени-
дән гурулмасы програмына дахил олан бир

сыра башга вэзифэлэри дэ јеринэ јетирмэли-
јик, хусусилэ шакирдлэрин үмуми тәһсил на-
зырлығынын вэ мэкәтәбләр дэки политехник
тәлимин сәвијјәсини жүксәлтмэлијик.

Мәктәбин һәјатла әләгәсини мөһкәмләт-
мәк һаггында Сов.ИКП МК-нын вэ ССРИ На-
зирләр Советинин тезисләриндә вэ мәктәбин
һәјатла әләгәсини мөһкәмләтмәк һаггында
Ганунда гејд олунур ки, үмуми тәһсилин инди
једдиллик вэ орта мәктәб үчүн мүәјјән едил-
миш сәвијјәси, һабелә шакирдлэрин билији-
нин кејфијјәти јени мәктәбләр дэ јалныз сах-
ланмаг дејил, һәтта жүксәлдилмәлидир.

Мәктәблилэрин үмуми тәһсил һазырлығы
јүксәлдилмәсә, шакирдлэри әмәк фәалијјәти-
нә һазырламаг мәсәләсиндән чидди даныш-
маг олармы? Гејд етмәк лазымдыр ки, бир
чох мәктәбләримизин иши илдән-илә јахшы-
лашыр. Шакирдлэрин үмуми тәһсил фәнлэрини
өјрәнмәјә марагы артмышдыр, бир чох мэк-
тәбләр дэ елмин әсаслары үзрә шакирдлэрин
билик сәвијјәси жүксәлмишдир, шакирдлэрин
мүвәффәгијјәт дәрәчәси артмышдыр.

Бакы шәһәри Нәриманов рајонундакы 66
нөмрәли мәктәбин диггәтәләјиг тәчрүбәси бу-
на парлаг нүмунәдир. Бу мәктәбдә шакирд-
лэрин үмуми мүвәффәгијјәти 92 фәизә чат-
мышдыр, истәһсалат тәлиминин кечилдији IX
синифләр дэ исә демәк олар ки, дәрсдә кери
галан шакирд јохдур.

Тәдрис илинин јекунлары көстәрир ки, ке-
чән илләрә нисбәтән бир чох мәктәбләр дэ ша-

кирдлэрин мүвәффәгијјәт дәрәчәси жүксәл-
мишдир, икинчи ил бир синифдә галанларын
сајы азалмышдыр.

Бунунла бирликдә, мәлум олдугу кими,
һазырда үмуми тәһсил фәнлэри тәдрисинин
гојулушунда, мәктәбләр дэки тәдрисин мазму-
нунда, тәшкилиндә вэ методларында әлдә-
едилмиш мүвәффәгијјәтләрлә јанашы олараг,
хусусән кәнд мәктәбләриндә, һалә чидди нөг-
санлар вардыр.

Бир чох мәктәбләр дэ шакирдлэрин мүвәф-
фәгијјәт дәрәчәси вэ билик кејфијјәти аша-
ғыдыр. Буну демәк кифәјәтдир ки, 1958—
1959-чу тәдрис илиндә республиканын мэк-
тәбләриндә 50 миндән артыг шакирд икинчи
илә сахланмышдыр.

Бәзи мәктәбләр дэ тәдрис кејфијјәтинин
ашағы олмасынын вэ шакирдлэрин билијин-
дәки кәсирлэрин әсас сәбәблэри тәдрис про-
сесинин тәшкилиндә, дәрсин һазырланмасы
вэ верилмәсиндә чидди нөгсанларын олма-
сында, тәдрис методларынын мүкәммәл ол-
мамасындадыр.

Нәзәријјә тәчрүбә илә зәиф әләгәләнди-
рилир, дәрслэрин гурулушунда јекнәсәглик вэ
шаблон мүшәһидә олунур, бир чох мүәллим-
ләр шакирдлэри марагландыра билмир,
онлара мүстәгил ишләмәк вәрдишлэри ашыла-
мағы бачармырлар. Шакирдләрә дәрс вер-
мәкдә ән мүһүм чәһәтә—биликлэрин өјрәнил-
мәсинә вэ мөһкәм јадда сахланмасына бир
чох мүәллимләр дәрсдә кифәјәт гәдәр фикир-

вермирләр; бунунла бәрабәр дәрс вахтынын һәддән артыг һиссәси (40—50 фаизи) шакирдләрин билижинин чари јохланышына сәрф едилир; бир гәјда олараг мәктәблиләрә ев тапшырыглары чох верилир, һәм дә бә'зән бу мәшғәләләрдән (тапшырыглардан) шакирдләрин бир чохунун күчү чатмајан јени материалы мүстәгил өјрәнмәк үчүн истифадә едилир.

Бүтүн бунлар дәрсләрин тәдрисиндә формализмә, дәрсләрин аз сәмәрәли кечмәсинә, мәктәблиләрин һәддән артыг ев иши илә јүкләнмәсинә сәбәб олуր.

Мәктәби јенидән гурмаг иши тәдрисин јалныз мәзмунунун дејил, онун методлары вә тәшкилат формаларынын да јахшылашдырылмасыны тәләб едир. Елмин әсасларынын тәдрисиндәки формализм вә мүчәррәдлик мәктәб тәчрүбәсиндән гәтијјәтлә вә тамамилә рәдд едилмәлидир.

Мүәллим бачарыгла мүхтәлиф метод вә усуллары тәтбиг едәрәк, тәдрисдә әјанилик дән, кинодан вә башга мүасир елми-техники васитәләрдән кениш истифадә едәрәк, тәдрис просесиндә мәктәблиләрин өјрәнмә фәалијјәтинин јүксәлмәсинә хүсуси диггәт вермәлидир. Бу мәгсәдлә дәрседә мәктәблиләрин дәрсликдән, сораг әдәбијјатындан, өлчү чиһазларындан вә лабораторија чиһазларындан мүстәгил истифадә етмәсинә, өз фикрини шифаһи вә јазылы шәрһ етмәк, конспектләр тутмаг, ишкүзар кағызлар јазмаг мәшғәлә-

ләринә, һабелә һесаблама—өлчмә вә графика ишләринә вә саирәјә чох јер вермәк лазымдыр.

Башга тәдрис методлары илә јанашы олараг, хүсусән дил вә ријазијјат дәрсләриндә евристика методуну, китаб үзәриндә ишләмәк усулуну кениш тәтбиг етмәк лазымдыр. Һәр бир дәрседә, һәр бир синифдә дәрс материалыны мүәллимин өзүнүн шәрһ етмәсинә еһтијач јохдур. Буну јалныз зәрури һалларда етмәк лазымдыр. Бә'зән мәктәблиләр саатларла отуруб ја мүәллимин вердији изаһаты, ја да өз јолдашларынын чавабларыны динләмәли олурлар; бундан әл чәкмәк лазымдыр. Бу, шакирдләрин дәрсә олаң марагыны зәифләдир, онларда диггәтсизлик төрәдир. Мәкәр белә бир педагожи һәгигәтә е'тинассызлыг көстәрмәк олармы ки, шакирд өзүнүн мүвәфғәгәтијјәт гәзандыгыны көрдүкдә, мүәллимин рәһбәрлији илә өз күчүнә көрә мүстәгил дәрк етмә фәалијјәтинә гошулдугда даһа чох чалышганлыг көстәрир?

Тәдрис ишинин әсас формасы һәмешә дәрс олмушдур вә дәрс олараг да галыр. Ләкин мүрәккәб дәрс типин адланан дәрсләр бә'зән тәдрис мәшғәләләринин, демәк олар, јекәнә формасына чеврилир вә мүхтәлиф дәрс типләрини тәтбиг етмәк тамамилә унудулуру; бундан әл чәкмәк лазымдыр.

Үмуми тәһсил фәнләринин тәдрисини елә гурмаг лазымдыр ки, бунларын елми сәвијәси ашағы дүшмәмәклә, һәммин фәнләрин тәд-

риси həјатла, коммунизм гуручулуғу илә, политехник вә истехсалат тәлими илә әлағәлән-дирилсин.

Мәктәбләрдә ана дилинин вә гејри-рус мәктәбләриндә рус дили тәдрисини кејфијјәт-чә жүксәлтмәјә хүсуси диггәт верилмәлидир. Бунсуз шакирдләрин үмуми савадлылығыны жүксәлтмәк олмаз, бунсуз мәктәбдиләрин башга фәнләрдән дә мүвәффәгийјәт дәрәчәсини жүксәлтмәк чәтиндир. Бүтүн мәктәб фәнләри тәдрисинин, елмин әсасларыны өјрәтмәнин тојулушу да хүсуси диггәт тәләб едир. Хрушшов јолдаш гејд едир ки, «Коммунизмдә гәләбәси уғрунда мүбаризә совет адамынын һәртәрәфли, һармоник инкишафыны тәләб едир. Бу исә о дәмәкдир ки, тәбиәт, техника, чәмијјәт һаггында бүтүн елми биликләрә јијәләнмәкдән башга, һәмин биликләрдән коммунизм гуручулуғунда биләваситә ишләјиб иштирак етмәк үчүн әмәли сурәтдә истифадә едилмәлидир».

Мәктәбләрдә бүтүн фәнләрин тәдрисинин идеја сәвијјәсини жүксәлтмәјә хүсуси диггәт верилмәлидир. Јухары синифләрдә сијаси биликләрин әсасларынын тәдриси хүсуси әһәмијјәтә маликдир.

Бүтүн бунлар мүасир һәјат проблемләрини кәнчләримизин дүзкүн баша дүшмәсинә кәмәк едәчәкдир, онлары коммунизм гуручулуғунун чох мүһүм вәзифәләри илә, Марксын, Енкелсин вә Ленинин коммунизм һаггында ишәријјәси илә таныш едәчәкдир.

Азәрбајчандакы гејри-рус мәктәбләриндә рус дилинин тәдрисинә бөјүк диггәт верилмәлидир.

Рус дили Совет Иттифагы халғларынын сарсылмаз достлуғуну вә бејнәлмиләл үнсийјәтини мөһкәмләтмәк үчүн гүдрәтли васитәдир. Рус дили бүтүн халғ тәсәррүфаты вә мәдәнијјәти саһәләриндә милли кадрларын тәкмилләшмәсиндә мүстәсна рол ојнајыр.

Рус дили, шакирдләрин ана дили илә јанашы олараг, ушағларын коммунист тәрбијәсинин актив васитәсидир; о, шакирдләрин габагчыл социалист мәдәнијјәтнини вә дүнја мәдәнијјәтини өјрәнмәсинә јардым едир.

Мәктәб һаггында Гануна көрә гејри-рус мәктәбләриндә рус дили шакирдләрин вә онларынын валидәјнләринин арзусу илә өјрәнлир. Рус дилинин өјрәнилмәси үчүн тәтбиг едилән јени гајда халғ маарифинин бүтүн саһәләри гаршысына чидди тәләбләр гојур. Бу, фәндән дәрәс кечән мүәллимин өзүнә дә жүксәк тәләбләр верилр. Мүәллимин өз ишиндә мүвәффәгийјәт газанмасы инди кечмишдәкиндән даһа артыг онун вердији дәрәсин кејфијјәти илә, кәнч нәслә билик вермәк, ону тәрбијә етмәк мөһәрәти вә бачарығы илә мүәјјән едилр.

Мәктәб һаггында Гануна ујғун олараг, бизим Азәрбајчан, ермәни вә күрчү мәктәбләриндә шакирдләрә рус дили өјрәдилмәсинин башлыча вәзифәси ондан ибарәтдир ки,

ушагларга өз күндөлик һәҗатында вә әмәк фәалијјәтиндә рус дилиндән бир үнсийјәт вәситәси кими, билик мәнбәји кими әмәли сурәтдә истифадә етмәк өјрәдилсин.

Политехник тә'лим мәсәләләринә дә хүсуси диггәт вермәк лазымдыр. Мәктәб кәнчләри һәҗата, әмәјә һазырламалыдыр.

Лакин шакирдләрә биринчи синифдән башламыш политехник тәһсил верилмәдән, хүсусилә әмәк тә'лими верилмәдән онлары мүасир механикләшдирилмиш вә автоматлашдырылмыш истехсалатда ишләмәјә нечә һазырламаг олар? Политехник тәһсилни өзү дә, мәктәб һаггында Ганунун тәләбләри әсасында јенидән гурулмалыдыр. Политехник тәһсил мәктәблиләри мүасир истехсалаттын әсаслары һаггында, мүасир машин вә дэзкаһларын ишләмәси принципләри һаггында биликлә, әмәли иш вәрдишләри илә силаһландырмалыдыр ки, мәктәблиләр IX синифдән истехсалат тә'лиминә мүвәффәгијјәтлә башлаја билсинләр.

Бир чох мүәллимләр елмин әсасларыны өјрәтмәк, хүсусән физика, кимја, биолокија фәнләриндән, чографија, ријазийјат вә рәсмхәтдән дәрәс кечмәк просесиндә буну мүвәффәгијјәтлә һәҗата кечирирләр.

Бу мүәллимләр мәктәблиләри мүасир сәнәјә вә кәнд тәсәррүфаты истехсалатында һәмин елмләрин ганунларындан истифадә олунамасы илә таныш едирләр; тәдрис кабинәләриндәки лабораторија вә тәчрүбә мәшғә-

ләләри просесиндә шакирдләрә кәләчәк әмәли фәалијјәт үчүн лазым олан бачарыг вә вәрдишләр ашылајырлар, тә'лими ичтимаифәјдалы әмәклә әлағәләндирирләр, сәнәјә мүәссесәләринә, колхозлара, совхозлара, ТТС-ләрә экскурсийалар тәшкил едир, кәнч техникләр вә тәбиәтчиләр дәрнәкләриндә кениш иш апарырлар вә с.

Политехник тә'лимин ајрылмаз һиссәси олан әмәк тә'лиминә бөјүк јер верилмәлидир.

Биринчи синифдән башлајараг мәктәблиләр психоложи вә әмәли чәһәтдән әмәјә алышдырылмаса, јухары синифләрдә мәктәблиләрин ихтисас һазырлығы ишини мүвәффәгијјәтлә һәҗата кечирмәк олмаз.

Јени тәдрис планларында әмәк тә'лиминә биринчи синифдән башлајараг ардычыл сурәтдә кечмишдәкиндән хејли артыг вахт верилир.

Јени тәдрис планында шакирдләрин өзүнәхидмәт иши, тәсәррүфат-мәишәт ишләри вә ичтимаи әмәји үчүн мүәјјән вахт ајрылмасы хүсуси олараг нәзәрдә тутулур.

I—IV синифләрдә әмәк дәрсләри шакирдләрин политехник вә әмәк тә'лими үчүн гијмәтли бир вәситә олмушдур.

Бир чох мүәллимләр шакирдләрин әмәк тәрбијәсини дүзкүн тәшкил едир вә онлара әмәји севмәк вәрдиши, әмәк бачарыглары әсасларыны, илк әмәк мәдәнијјәти вәрдишләрини әмәјә коммунист мүнәсибәтини мүвәффәгијјәтлә ашылајырлар.

Бир чох мәктәпләрдә V—VII сениф шакирдләринин е'малатханалардакы тәчрүбә мәшғәләләри кечмишдәкиндән даһа сәмәрәли кечир. Белә мәктәпләрдән Бакы шәһәриндә 67, 91, 193 нөмрәли мәктәпләри вә башгаларыны, Сумгајытда 2 вә 3 нөмрәли мәктәпләри, Көјчәј шәһәриндә 3 вә 4 нөмрәли мәктәпләри вә башгаларыны көстәрмәк олар.

Е'малатханалардакы тәчрүбә мәшғәләләри шакирдләрин политехник биликләринин мөһкәмләндирилмәсинә, онларда эмәк бачарығы вә вәрдишләринин јаранмасына, эмәјә мәнәббәт ашыланмасына көмәк едир. Мәктәб е'малатханаларында шакирдләр харрат вә чилинкәрлик аләтләриндән истифадә етмәкдә эмәли вәрдишләр әлдә едирләр. мәктәб мебелина вә чиһазларыны тә'мир едирләр, садә аваданлыг, аләтләр вә саирә һазырлајырлар.

Тәдрис е'малатханаларында апарылан мәшғәләләр мәктәблиләри металын, ағачын механики е'мал едилмәси технолокијасынын үнсүрләри илә таныш едир, онлара ағач вә металын әл илә е'мал едилмәсини өүрәдир, шакирдләрин техники тәфәккүрүнүн вә конструкторчулуг габилитјәтинин инкишафына көмәк едир. онлары әсас истеһсал просесләри илә таныш едир.

Мәктәпләрин бөјүк әксәријәтинин өз тәдрис-тәчрүбә саһәләри вардыр.

Тәдрис-тәчрүбә саһәләриндә мәктәблиләр кәнд тәсәррүфаты истеһсалаты даирәсиндә билик вә вәрдишләр әлдә едирләр, әсас агро-

техника просесләри илә вә кәнд тәсәррүфаты биткиләринин јетишдирилмәси үсуллары илә таныш олурлар.

Тәдрис-тәчрүбә саһәләриндәки мәшғәләләр ушаглары коллектив эмәјә алышдырыр. онлара әл аләтләри илә торпагы бечәрмәк, мүхтәлиф ағач вә коллар јетишдирмәк, кәнд тәсәррүфаты зијанверичиләри илә мүбаризә апармаг, чаван гарамала бахмаг вә саир вәрдишләри ашылајыр.

Славјанка, Гусар, Имишли вә башга орта мәктәпләрин тәдрис-тәчрүбә саһәләриндә ишләр јахшы тәшкил едилмишдир.

Сенифдәнкәнар вә мәктәбдәнкәнар тәдбирләр просесиндә дә шакирдләрин политехники көрүш даирәси кенишләнир.

Мүхтәлиф техника дәрнәкләринин тәшкили, кәнч тәбиәтчиләр һәрәкаты, екскурсиялар кечирилмәси вә саирә хүсуси әһәмијјәт кәсб едир.

Беләликлә, мәктәпләрдә үмуми вә политехник тәһсилин сәвијјәсини јүксәлтмәк гәјғысына галмаг да чох мүһүм вә тә'хирәсалыназ вәзифәдир.

ЈЕНИ ИНСАН ТӘРБИЈӘ ЕДИЛМӘЛИДИР

Н. С. Хрушшов јолдаш Үмүмрусия мүәллимләр гурултајындакы нитгиндә демишдир: «Инди биз ики тарихи вәзифә: коммунизмин мадди-техники базасыны јаратмаг вә јени инсан тәрбијә етмәк вәзифәсини јеринә јети-

ририк. Эслиндә бу бир просесдир. Экәр биз совет адамларынын тәһсили вә тәрбијәси сәһәсиндә кери галсаг, онда бүтүн коммунизм гуручулуғу иши мүтләг ләнкијәр».

Сов. ИКП МК-нын вә ССРИ Назирләр Советинин мәктәб һаггында тезисләриндә гејд олунур ки, «Чәмијјәтин коммунистчәсинә јенидән гурулмасы јени инсан тәрбијә едилмәси илә гырылмаз сурәтдә бағлыдыр. Бу јени инсанда мә'нәви зәнкилик, мә'нәви сафлыг вә физики камиллик аһәнкдар бир сурәтдә бирләшмәлидир».

Бу вәзифәјә јалныз үмуми вә политехник тәһсил, ихтисас тәһсили дејил, мәктәбин бүтүн тәрбијә фәалијјәти дә табе едилмәлидир.

Сов. ИКП МК-нын вә ССРИ Назирләр Советинин тезисләри вә мәктәб һаггында Ганун шакирдләрин мә'нәви тәрбијәсинә хүсуси диггәт верилмәсини тәләб едир.

Мә'нәви тәрбијә мәсәләләри, хүсусилә шакирдләрдә әмәјә коммунист мүнәсибәти јаратмаг, онлары Вәтәнә һәдсиз мәнәббәт руһунда, пролетар бејнәлмиләлчилији вә ССРИ халгларынын гардашчасына достлуғу руһунда тәрбијә етмәк, дүнјаны әсил елми дәрк етмәјин әсасы олан материализм дүнјакөрүшү ашыламаг мәсәләләри, ушагларын вә кәнчләрий атеист, естетик вә физики тәрбијәси мәсәләләри, кәләчәјин инсаныны јетишдирмәли олан мүәллим коллективләринин даим диггәт мәркәзиндә олмалыдыр.

Н. С. Хрушшов јолдаш партијанын XXI гурултајында кәстәрирди ки, партија бүтүн адамларә әмәк тәрбијәси верилмәсини тәрбијә ишинин мәркәз вәзифәси һесаб едир. Хрушшов јолдашын бу кәстәриши мәктәблиләрин тәрбијә системини јенидән гурмаг ишинә башламагда бизә көмәк етди. Үмумрусия мүәллимләр гурултајындакы нитгиндә исе Н. С. Хрушшов гејд етди ки, «доғрудур, тәһсил чох мүнүм вә биринчи дәрәчәли иш олса да, бу, мәктәбин вә мүәллимин ишинин јалныз бир һиссәсидир. Лакин һәр һалда тәкчә тәһсил кифәјәт дејилдир. Шакирдләрдә үмумун хейринә ишләмәк вәрдишләри јаранмаса, тәһсил јүксәк әхлага, коммунист психолокијасына вә мә'нәвијјәтина малик олан јени инсан тәрбијә едилмәсини тәмин едә билмәз. Белә мә'нәвијјат әмәкдә, ишдә, һәрәкәт вә рәфтарда јараныр».

Мәктәбдә әмәк тәлими системинин тәтбиғи, мәктәблиләрин өзүнәхидмәт ишинә, мүнтәзәм сурәтдә ичтимай-фајдалы иш көрмәјә чәлб едилмәси, мүәллим коллективләринин тәдриси һәјатла, истеһсалатла, коммунизм гуручулуғу иши илә сых әлағәләндирмәјә чәлбшмәси, јухары синиф шакирдләринин истеһсалат тәлиминә вә мәнәулдар әмәјә чәлб едилмәси—бүтүн бунлар бирликдә тәрбијә ишинин јени әсаclar үзәриндә гурулмасы үчүн јени шәртләрдир.

Лакин тәрбијә иши мүрәккәб вә чохчәһәт-лидир. «Мүәсир кәнчләрин бүтүн тәрбијә,

тәһсил вә тәлим иши онларда коммунист әхлагы тәрбијә етмәкдән ибарәт олмалыдыр». (В. И. Ленин). Һәр бир дәрәсдән, мүәллимнн һәр бир сөзүндән, мәктәбдә вә мәктәбдән кәнарда һәјата кечирилән һәр бир тәдбирдән тәрбијә үчүн истифадә едилмәлидир, буржуа идеолокијасынын, көһнә һәјатын галыглары, империалист мүһарибә гызышдыранларын идеолокијасы вә сижәәти кәнчләрин гаршысында бачарыгла йфша едилмәлидир.

Мәктәбдә апарылан бүтүн тәрбијә ишини јенидән гурмаг, бу иши һәмнн вәзифәләрин јеринә јетирилмәсинә доғру јөнәлтмәк лазымдыр.

Мәктәблиләрин тәшәббүсүнү вә өзфәалијәтини һәр васитә илә кенишләндирмәк, буна јардым етмәк вә бүтүн тәрбијә тәдбирләринин әсасында, хүсусилә әмәк характери дашыјан тәдбирләр әсасында мөһкәм мәктәб коллективләри јетишдирмәк лазымдыр.

Мәктәблиләрә дәрси вә әмәји севмәк, коммунизм аялајышыны әмәклә әлагәләндирмәк, ичтимаи-фајдалы әмәјә мәнәббәт тәрбијә етмәк, әмәк адамларына һөрмәт һисси ашыламаг—бүтүн бу мәсәләләрә тәлим-тәрбијә просесиндә хүсуси диггәт верилмәлидир.

В. И. Ленин кәстәрирди ки, коммунист әмәји көнүллү әмәкдир, нормасыз әмәкдир, тәмәннасыз сәрф олунаң әмәкдир, һамынын һәјринә ишләмәји вәрдиш едәнләрин әмәјидир, сағлам организмнн тәләбатына чеврилән әмәкдир. Н. С. Хрушшов јолдаш Ленинн бу

кәстәришинә әсасланараг дејир ки, «ушагларымызы вә кәнчләримизи биз бу чүр әмәјә һазырламалыјыг!».

Мәктәбләрдә евдарлыг дәрси кечилмәси мәктәбләримизин һәјатында јени бир тәдбирдир. Гыса бир мүддәт әрзиндә мәктәбләримиздә 120-дән артыг евдарлыг кабинети јаратылмышдыр вә буларын сајы кетдикчә артмагдадыр. Мүәллимләр мәктәблиләрин евдарлыг дәрсини өјрәнмәјә бөјүк мараг кәстәрдикләрини гејд едирләр, бу исә һәјли дәрәчәдә евдарлыг дәрсинин әмәли характери илә изаһ олунаң, бу дәрәсдә ев ишләриндән, палтар јумаг, ајаггабы тәмизләмәк вә саирә мәсәләрдән әсас мәлумат верилир, һөрәк бәширмәк, палтар бичмәк вә тикмәк өјрәдилир.

Сов. ИКП МК-нын вә ССРИ Назирләр Советинин мәлум гәтнамәси илә әлагәдар олараг, республиканын мәктәбләриндә шакирдләрин өзүнәхидмәт иши кениш инкишаф етдирилир. Мәктәблиләр дәрәс охудуглары синиф отағыны јығышдырыб тәмизләјирләр, күл дүзүрләр, күлләри сулајырлар, јүнкүл тәмир тәләб едән мәктәб мебелини тәмир едирләр вә с. Мәсәләй, Көјчај шәһәринин 3 нөмрәли мәктәбиндә шакирдләр мәктәб биһасыны тәмизләјирләр, мәктәб һәјәтини сүпүрүб-сулајырлар, бинанын, аваданлығын чари тәмир ишләрини көрүрләр; шакирдләр өзләри мәктәбдә емалатхана вә бәдән тәрбијәси залы тикмишләр. Шакирдләрин өзүнәхидмәт иши, һәмчинин Бакы шәһәринин 8, 15, 49, 120,

134 нөмрөли мәктәпләриндә, Сумгайыт, Степанажерт, Қировабад шәһәрләринин вә башга шәһәрләрин бә'зи мәктәпләриндә јахшы тәшкил едилмишдир.

Мәктәпләрдә, ушаг евләриндә, интернат-мәктәпләрдә вә дикәр ушаг мүәссисәләриндә ушаглары өзүнәхидмәт ишләринә чәлб едил-мәсинин әмәк тәрбијәсиндә бөјүк әһәмијјәти вардыр.

Мәктәб тәһсил системинин јенидән гурул-масы мәктәбдәки пионер вә комсомол тәшкил-латларынын ишиндә кејфијјәтчә јенилик јара-дыр.

Ән јахшы мәктәб комсомол тәшкилатлары вә пионер дружиналары артыг инди мәктәб-лиләри психоложи вә әмәли чәһәтдән һәјатда мүстәгил ишләмәјә һазырламаг јолунда чалы-шыр, ушагларда биллик өјрәнмәјә мараг, јах-шы охумаг һәвәси, бүгүн өмрү боју өз тәһсининин вә мэдәнијјәтинин сәвијјәсини јүксәлтмәк тәләбаты јарадырлар

Естетик вә физики тәрбијәни, күтләви ид-ман вә туризм ишини, јај дөврүндә пионер вә мәктәблиләрлә апарылан иши хејли јахшы-лашдырмаг мәктәпләрдәки комсомол вә пио-нер тәшкилатларынын мүһүм вәзифәсидир. Комсомол комитәләри вә пионер дружинасы шуралары ушагларә һәјатда лазым олан вәр-диш вә бачарыглары ашыламагда мүһүм бир васитә оларәг, «кәнч пионер пилләләрини» инадла тәтбиг етмәлидирләр.

Беләликлә, мәктәб һаггында Ганунун тә-ләбләри нөгтеји-нәзәриндән мәктәпләрдә тәр-бијә ишинин сәвијјәсини јүксәлтмәк дә бизим чох мүһүм вәзифәмиздир.

МӘКТӘБЛӘРИН МАДДИ-ТӘДРИС БАЗАСЫНЫ МӨҢКӘМЛӘДӘК

Тә'лим вә тәрбијә ишләринин сәвијјәсини јүксәлтмәк үчүн мәктәпләримизин мадди-тәдрис базасыны даим мөһкәмләтмәк лазым-дыр. Биз елә бир вәзијјәт јаранмасына наил олмалыыг ки, һәр бир сәккизиллик вә орта мәктәбин физика, кимја, биолокија тәдрис кабинетләри олсун, тәдрисин әјанилији вә ла-бораторија ишләри апарылмасы тә'мин едил-син. Бүтүн орта вә сәккизиллик мәктәпләрин метал вә ағач е'малы үчүн тәдрис е'малатха-налары олмалыдыр. Инди мәктәпләримиздә јүзләрлә физика, кимја-биолокија кабинетлә-ри, тәдрис е'малатханалары вардыр. Лакин бунларын сајы кифајәт гәдәр дејилдир, каби-нетләрин вә е'малатханаларын әләвә тәһһиза-та еһтијачы вардыр. Бир чох јени машыншү-наслыг вә электротехника кабинетләри јара-дымалыдыр. Мәктәпләрарасы тәдрис-истеһ-салат е'малатханалары јаратмаг вә бунларын сајыны орта мәктәпләрин јенидән гурулмасы-на ујғун сурәтдә мүәјјән етмәк лазымдыр. Мәктәпләримиздәки мебели вә тәдрис авадан-лығыны тамамламаг лазымдыр. Бунун үчүн дәвләт тәрәфиндән бөјүк вәсаит бурахылыр; тәкчә 1960-чы илдә бу еһтијачларымыза тәг-

рибән 50 мил'юн манат хәрчләмәјә имканымыз вардыр. Тәәсүф ки, тәдрис аваданлығы алмаг үчүн бурахылан вәсаитдән чох вахт сәмәрәсиз истифадә олунур. Бир гајда олараг, бу вәсаит мәктәбләр арасында бәрәбәр бөлүнүр вә нәтичәдә бир чох мәктәбләрнин ештијачы өдәнилмәмиш галыр. Бу ишдә мүәјјән бир нөвбә гојмаг лазымдыр; мәктәбләрнин бир гисмигин аваданлығыны бу ил, дикәр гисминикини кәләп ил тамамламаг лазымдыр ки, беләликлә, һәмня мөгсәд үчүн бурахылан вәсаитдән сәмәрәли истифадә едилсин. Чалышыб наил олмалыјыг ки, тәдрис е'малатханалары үчүн лазым олан аләт вә аваданлыг республикамызда истәһсал олунсун, һабелә башга республикалардан да кәтирилсин. Нәр бир рајон, нәр бир мәктәб бу ишдә тәшәббүс кәстәрмәлидир, һамилик едән тәшкилатларын жардымындан вә өз имканларындан истифадә едәрәк, мәктәбләрнин мадди-тәдрис базасыны мөһкәмләтмәјә наил олмалыдыр.

Шакирдләрнин сажы кетдикчә артыдығына көрә вә мәктәбләрдә чохнөвбәли мәшғәләләри ләғв едиб, јахын илләрдә нәр јердә бирнөвбәли ишә кечмәк тә'хирәсалынмаз вәзифә олдуғуна көрә, мәктәб иншаатыны биринчи нөвбәдә инкишаф етдирмәк лазымдыр.

Бир сыра иншаат тәшкилатларынын, хүсусилә Маариф Назирлијинин тәсири үзүндән 1959-чу илдә мәктәб иншааты планы позулду. Биз белә һалларын тәкрар олунмагына нәинки јол верә билмәрик, һәтта мәк-

тәб биналары тикинтисини, о чүмләдән шәһәрләрдә вә рајон мәркәзләриндә интернат-мәктәбләр иншаатыны әсаслы тикинти үчүн бурахылан вәсаит һесабына хејли кенишләндирмәлијик.

Бунунла јанашы олараг, кәнддә колхозларын, совхозларын вә башга тәшкилатларын тәшәббүсү, өз гүввә вә вәсаити һесабына мәктәб тикинтисинин хејли кенишләндирилмәсинә наил олмаг лазымдыр. Хачмаз рајону колхозчуларынын кезәл нүмүнәси кениш јајылмаға лајигдир, онлар гыса мүддәт әрзиндә 15 мәктәб бинасы тикмиш вә әләвә 22 мәктәб бинасы тикмәкдәдирләр. Масаллы рајонунун тәшәббүсү диггәтә лајигдир. Орада колхозлар онларча јени мәктәб вә бир чох синиф отағы тикирләр ки, 1962-чи илдә рајондакы бүтүн мәктәбләр тамамилә бирнөвбәли ишә кечсин.

Вәзифәмиз бу диггәтәлајиг тәшәббүсү бүтүн рајонлара јајмаг вә јахын 3—4 ил әрзиндә бүтүн мәктәбләри бирнөвбәли ишә кечирмәјә наил олмагдыр.

**МҮӘЛЛИМ КАДРЛАРЫНЫ ДҮЗКҮН
ЈЕРЛӘШДИРМӘК ВӘ ОНЛАРДАН СӘМӘРӘЛИ
ИСТИФАДӘ ЕТМӘК — МӘКТӘБЛӘРИН
МҮВӘФФӘГИЈӘТЛӘ ЈЕНИДӘН ГУРУЛМАСЫНЫН
РӘЪНИДИР**

Мәктәбләрнин јенидән гурулмасында һәлләдичи гүввә мүәллимләрдир. Республикамызда 44,3 мин нәфәрдән ибарәт бөјүк мүәллим-

ләр ордусу вардыр. Бу маарифчиләр ордусундан мәктәпләрнн јенидән гурулмасы јолунда сәмәрәли истифадә етмәк бөјүк дәвләт әһәмијјәти олан бир вәзифәдир.

Н. С. Хрушшов јолдаш гејд едир ки: «Совет мұәллимләри Совет һакимијјәтинин илк илләриндән өзләрини Коммунист партијасына, онун мәгсәдләринә вә идеалларына, онун әмәли ишинә ғырылмаз телләрлә бағламышлар. Халг мұәллими халгын мәдәнијјәтини јүксәлтмәк уғрунда мұбаризәдә партијанын әсас дајағыдыр, шанлы ингилаби ән'әнәләр әсасында, јүксәк коммунист шүүрлулуғу руһунда јени инсан тәрбијә едилмәсиндә партијанын ән јахын көмәкчисиدير».

Совет һөкүмәтинин башчысы Н. С. Хрушшов јолдаш Үмүрусия мұәллимләр гурултајынын трибунасында ССРИ-нин бүтүн мұәллимләринә мұрациәтлә деди: «Партијанын Мәркәзи Комитәси вә Совет һөкүмәти бүтүн совет мұәллимләринә онларын садә, ағыр, лакин һәгигәтән бөјүк вә нәчиб әмәји үчүн үрәкдән тәшәккүр едирләр».

Буна әсасән һәр бир мұәллим даһа артыг сә'јлә ишләмәли, өз педагожи усталығыны, кәнч нәслә тәһсил вә тәрбијә вермәк методларыны јорулмадан тәкмилләшдирмәлидир.

Унутмағ олмаз ки, нәтичә е'тибары илә ишин мұвәффәгијјәти мұәллим кадрларынын дүзкүн јерләшдирилмәсиндән, онларын тәдрис вә тәрбијә ишинин сәмәрәли тәшкилиндән, онларын методик һазырлығынын даим тәк-

милләшдирилмәсиндән, мұәллимләрә тапшырылан иш үчүн онларын мәс'улијјәтинин артырылмасындан асылыдыр. Мәһз буна көрә мұәллимләрин чәтин вә шәрәфли ишинә һәр чәһәтдән көмәк етмәк бизим мұһүм вәзифәмиздир.

МӘКТӘБЛӘРӘ РӘББӘРЛИЈИ ЈАХШЫЛАШДЫРМАЛЫ

Мәктәбләрин јенидән гурулмасы Маариф Назирлији вә онун јерли органлары тәрәфиндән халг маарифи ишинә рәһбәрлијин көкүндән јахшылашдырылмасыны тәләб едир.

Мәктәбләрин јенидән гурулмасы илә әлағадар оларағ, мәктәб һаггында Гануна әсасән маариф органларынын иши хејли мүрәккәбләшир. Буну көстәрмәк кифәјәтдир ки, биз јалһыз үмүми вә политеһник тәһсилә дејил, истеһсалат тә'лими кечилән орта мәктәбләрдә јухары синиф шакирдләринин пешә һазырлығына да рәһбәрлик олунмасыны тә'мин етмәлијик. Бизим тәгсиримиз онда дејилдир ки, аз ишләјирик, тәгсиримиз ондадыр ки, көһнә гајда илә ишләјирик. Јухарыда дејилдији кими, мәктәбләрин јенидән гурулмасы бир чох нәзәри вә әмәли ишләрлә әлағадардыр, јәни истеһсалат тә'лиминин мұхтәлиф формаларыны тәтбиг етмәк, мәктәблиләри мәһсулдар әмәјә чәлб етмәк, тәдрис вә тәрбијә ишинин методларыны јенидән гурмағ вә саир бу кими ишләрлә әлағадардыр. Көһнә гајдада дүшү-

нән, Ганун эсасында мәктәпләрни ишини нечә јенидән гурмаг, нәдән башламаг лазым олдуғуну билмәјән вә мәктәб ишинин бүтүн мәсәләләрини нәзәри вә әмәли чәһәтдән дүшүнүб дәрк едә билмәјән рајон (шәһәр) халг маариф шө'бәси мүдири вә ја Маариф Назирлији ишчиси бизим ичимизә һеч бир сәмәрәли көмәк едә билмәз!

Маариф ишинә рәһбәрлик мәнәрәти, һәр шәјдән әввәл, дүзкүн сијаси вә педагожи хәттин мүәјјән олунмасыны тәләб едир. Маариф сәһәсиндә белә дүзкүн сијаси вә педагожи хәтт В. И. Ленинин халг маарифи мәсәләләринә даир сөјләдикләриндә, Сов.ИКП XX вә XXI гурултајларынын директивләриндә, Н. С. Хрушшов јолдашын чыхышларында вә нигтләриндә, мәктәбин һәјәтлә әләгәсини мөһкәмләтмәк һаггында тезисләрдә вә Ганунда, Азәрбајчан Коммунист Партијасы XXIV гурултајынын гәтнамәләриндә мүәјјән едилмишдир.

Һәмин сәнәдләрдә мәктәпләрин јенидән гурулмасы үчүн партија програмы верилмишдир вә бизим борчумуз бу програмы һәјәтә кечирмәкдир.

Халг маарифи ишинә рәһбәрлик мәнәрәти рәһбәр кадрларынын дүзкүн јерләшдирилмәсини тәләб едир. Тәәссүф ки, бу чәһәтдән һеч дә һәр јердә ишләримиз јахшы вәзијәтдә дејилдир. Мисал үчүн, орта вә једдилик мәктәпләрдә директорларынын һејәтини көтүрәк, 2304 директордан 476 нәфәринин (20,7 фәзинин) али тәһсилә јохдур, онларын бир чо-

ху о гәдәр керидә галмышлар ки, мәктәпләрә рәһбәрлик едә билмирләр.

Рајон (шәһәр) халг маариф шө'бәләри мүдирләринин һејәти дә бундан јахшы дејилдир. Инди онларын вәзифәләри кенишләндирилмишдир. Онлара инди бүтүн мәктәб мүәллимләрини тәјин етмәк вә онларын јерини дәјишидирмәк һүгуғу верилмишдир. Мәктәбләрин јенидән гурулмасы чәһәтдән дә онларын вәзифәләри мүрәккәбләшир. Бундан сонра да биз һәр бир рајон (шәһәр) халг маариф шө'бәсинин ишинә үмуми тәһсил көстәрчиләри эсасында, истеһсалат тәлиминин нәтичәләри, үмуми вә политехник тәдрисин сәвијәси, тәрбијә ишинин сәвијәси, мәктәпләрин мадди базасыны мөһкәмләтмәк ишиндә көстәрилән әзмкарлыг вә тәшәббүскарлыг, һәбәлә рајонда мүәллимләрин нечә јерләшдирилмәси вә сабитләшдирилмәси, онлардан нә гәдәр сәмәрәли истифадә едилмәси, мүәллимләрә нечә гәјгы көстәрилмәси эсасында гүјмәт верәчәјик.

Маариф Назирлијинин өзүнүн дә, биринчи нөвбәдә Мәктәбләр Идарәсинин вә һәр бир мәктәб мүфәттишинин дә гаршысына бөјүк тәләбләр гојулур.

Е'тираф етмәк лазымдыр ки, Маариф Назирлијинин ишиндә чидди нөгсанлар вардыр. Бу нөгсанлар биринчи нөвбәдә ондан ибарәтдир ки, јерли халг маариф органларынын фәалијәтинә лазымынча нәзарәт едилмир,

габагчыл педагожи тэчрүбэ кифајэт дэрэчэдэ үмумилэшдирилмир вэ тэтбиг едилмир.

Маариф Назирлији халг маариф органларына вэ мэктэблэрэ кифајэт гэдэр оператив рэһбэрлик етмир, онлара өз ишлэриндэ кифајэт гэдэр эмэли вэ методик јардым көстөрмир.

Вэзифэ ондан ибарэтдир ки, бу нөгсанлар тезликлэ арадан галдырылсын, Назирлијин вэ онун јерли органларынын иши партија вэ һөкүмэт тэрэфиндэн халг маарифинин гаршысына гојулмуш јени вэзифэлэр сөвијјэсинэ галдырылсын.

Маариф ишинэ рэһбэрлији јахшылашдырмаг үчүн биз, еһтијачы олан рајон (шөһөр) маариф шө'бэлэрини вэ Маариф Назирлијинин шө'бэлэрини мөһкөмлэтмэлијик.

Дүзкүн рэһбэрлик ејни заманда чидди нэзарэт тэлэб едир.

Рајон (шөһөр) маариф шө'бэлэринин вэ мэктэблэрин фэалијјэтини мүнтэзэм јохламаг, онларын нөгсанларыны ашкара чыхармаг, нөгсанларын арадан галдырылмасында онлара көмөк етмөк лазымдыр.

Мэктэб һаггында Ганун биздэн мүэллимлэрэ вэ мэктэблэрэ оператив сурэтдэ методик јардым көстөрмэји, мэктэблэрин јенидэн гурулмасы ишиндэ гујругда сүрүнмөк дејил, бу ишэ башчылыг етмэји тэлэб едир.

Бизим вэзифэмиз Маариф Назирлијинин өзүнүн дә апаратыны јенидэн гурмаг, онун иш бачарығыны даһа да јүксэлтмөкдир.

Бир чох рэһбэр маариф ишчилэри кечмишдэ шакирдлэрин дэрсиде даһа јахшы мәннимсәмэси вэ јахшы билик алмасы уғрунда һәгигэтән мүбаризэ апармаг эвэзинэ онларын билијинэ сүн'и сурэтдэ јүксэлдилмиш гијмэт верирдилэр, шакирдлэрин мэктэби тэрк етмәсинэ гаршы мүбаризэ апармаг эвэзинэ һесабатлара «өлү чанлар» эләвэ етмөклэ, јә'ни көздән пәрдэ асмагла мәшғул олурдулар; рэһбэрлик ишиндэ бу чүр нөгсанлары тамамилэ арадан галдырмаг лазымдыр.

Һазыркы шэраитдэ јалныз о иши мүрәккөб мэктэб ишинэ јахшы рэһбэрлик едэ билэр ки, о, халг маарифи ишини һәм нэзэри чөһөтдөн, һәм дә эмэли чөһөтдөн јахшы билсин, мэктэблэрин ишини јахшылашдырмаг үчүн бүтүн әлверишли шэраитдән истифадэ етмэји бачарсын, өзүнүн рэһбэрлик етдији маариф мүәссисэлэринин фэалијјэтинэ даим нэзарэт етмэји бачарсын.

Мэктэблэрин јенидән гурулмасы иши јалныз республика Маариф Назирлијинин вэ онун јерли органларынын гүввәси илә һәјата кеңирилэ билмәз, бу тәдбирин һәјата кеңирилмәси бүтүн партија, совет, һәмкарлар иттифағлары вэ комсомол тәшкилатлары, бүтүн совет ичтимаијјэти тэрэфиндән бөјүк иш апарылмасыны тэлэб едир.

Сов. ИКП XXI гурултаји партија вэ совет органларына бир вэзифэ олараг тапшырмышдыр ки, мэктэблэрин јенидән гурулмасы илә әлагәдар олан бүтүн тәдбирлэрин дәнмәдән һәјата кеңирилмәсини тәминләринләр вэ

чалышсынлар ки совет мәктәби тәдрис ишини һәјатла, истеһсалатла, мәһсулдар әмәклә сых әләгәләндириб, һәр чәһәтдән биликли, социализм гуручулуғу мәсәләләрини әмәли сурәтдә һәлл едә билән адамлар һазырласын, коммунизм чәмијјәтинин фәал гуручуларыны јетишдирсин.

Сов. ИКП МК вә ССРИ һөкүмәти, Азәрбајчан Коммунист Партијасынын Мәркәзи Комитәси вә республикамызын һөкүмәти тәрәфиндән бизә даим кәстәрилән диггәт вә јардымдан, мүәссисәләрин вә колхозларын, бүтүн совет ичтимаијјәтинин јардымындан биз, мәктәбләрин мадди базасыны мөһкәмләтмәк, онларын ишини јахшылашдырмағ үчүн сәјлә, бачарыгла, сәмәрәли истифадә етмәлијик.

Шүбһә јохдур ки, республикамыздакы бөјүк маарифчиләр ордусу Сов. ИКП ХХІ гурултајынын тарихи гәрарларыны, мәктәбин һәјатла әләгәсини мөһкәмләтмәк вә хал маарифи системини даһа да инкишаф етдирмәк һаггында Ганунун тәләбләрини јеринә јетирәрәк, бөјүмәкдә олан нәслә тәһсил вә коммунист тәрбијәси вермәк, өлкәмиздә коммунизм чәмијјәтинин фәал гуручуларыны һазырламағ сәһәсиндә партија вә һөкүмәт тәрәфиндән мәктәбләрин вә хал маариф органларынын гаршысына гојулмуш вәзифәләри шәрәфлә јеринә јетирәчәкләр, республикамызда мәктәбләрин вә хал маариф системинин јенидән гурулмасы ишини мүвәффеғијјәтлә баша чатдырачаглар.

Редактору Ч. Мәммәдов

Бәдни редактору М. Гасымов

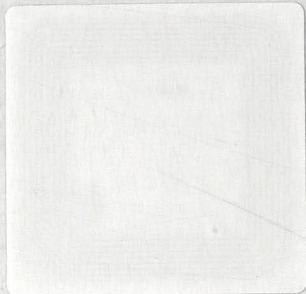
Техники редактору Б. һашымова

Корректорлары К. Нәзіров, Р. Шыхәмирова

Јыгылмаға верилмиш 29/IX-1960-чы ил. Чапа им-
заланмыш 28/X-1960-чы ил. Кағыз форматы
70×92¹/₂. Физики чап вәрәғи 2¹/₄. Шәрти ч. в. 2,64.
Учот нәшр. вәрәғи 2,4. Сифарिश № 4405. Тира-
жы 6000. Гижәти 70 гәп.

1. I 1961-чи илдән гижәти 7 гәп.

Азәрбајчан Дәвләт Тәдрис-Педагожи Әдәбијјаты
Нәшријјаты, Бақы, һусу һачыјев күчәси, № 4.
Бирләшмиш нәшријјат мәтбәәси, Бақы, Сталин
проспекти, № 137.

Мехти Мамед оглы Мехти-заде
ШКОЛЫ АЗЕРБАЙДЖАНА
НА ПУТЯХ ПЕРЕСТРОЙКИ
(на азербайджанском языке)
Баку. Азеручпедгиз. 1960

